
BISSCHOPPENSYNODE

XIV^{de} GEWONE ALGEMENE VERGADERING

**De roeping en de zending van het gezin
in de Kerk en de wereld van vandaag**

INSTRUMENTUM LABORIS

Vaticaanstad

2015

INHOUDSTAFEL

AFKORTINGEN

VOORWOORD

INLEIDING

I^{ste} DEEL

LUISTEREN NAAR DE UITDAGINGEN VAN HET GEZIN

Hoofdstuk I

Gezin en de antropologische-culturele context

Socio-culturele context

Antropologische verandering

Culturele tegenstellingen

Sociale tegenstellingen

Broosheid en kracht van het gezin

Hoofdstuk II

Gezin en de socio-economische context

Gezin, onvervangbare pijler van de samenleving
Gezinsvriendelijk beleid
Uitdaging van eenzaamheid en onzekerheid
Economische uitdaging
Uitdaging van armoede en sociale uitsluiting
Ecologische uitdaging

Hoofdstuk III
Specifieke uitdagingen voor het gezin

Derde leeftijd
Uitdaging van weduw(naar)schap
Laatste levensfase en rouwproces in een gezin
Uitdaging van een handicap
Uitdaging van migratie
Enkele specifieke uitdagingen
Gezin en kinderen
Rol van vrouwen

Hoofdstuk IV
Gezin, affectiviteit en leven

Belang van het gevoelsleven
Affectieve vorming
Broosheid en affectieve onvolwassenheid
Bio-ethische uitdagingen
Pastorale uitdagingen

II^{de} DEEL

ONDERSCHIEDING VAN DE GEZINSROEPING

Hoofdstuk I
Gezin en goddelijke pedagogie

Kijken naar Jezus en de goddelijke pedagogie in de heilsgeschiedenis
Het Woord van God in het gezin
Goddelijke pedagogie
Natuurlijk huwelijk en sacramentele volheid
Jezus en het gezin
Onverbreekbaarheid, gave en opgave
Familiale levensstijl
Gezin in Gods heilsplan
Eenwording en vruchtbaarheid van de gehuwden
Gezin als beeld van de Drie-eenheid

Hoofdstuk II
Gezin en kerkelijk leven

Gezin in kerkelijke documenten
Missionaire dimensie van het gezin
Gezin, een kerkelijke weg
Goddelijke maat van de liefde
Biddend gezin
Gezin en geloof

Catechese en gezin

Onverbreekbaarheid van het huwelijk en vreugde van het samenleven

Hoofdstuk III

Gezin op weg naar haar volheid

Scheppingsmysterie van het huwelijk

Waarheid en schoonheid van het gezin en barmhartigheid tegenover gebroken en kwetsbare gezinnen

Intieme band tussen Kerk en gezin

Gezin, gave en opgave

Helpen de volheid bereiken

Jongeren en hun vrees om te trouwen

Barmhartigheid is geopenbaarde waarheid

III^{de} DEEL

ZENDING VAN HET GEZIN VANDAAG

Hoofdstuk I

Gezin en evangelisatie

Evangelie van het gezin verkondigen vandaag in verschillende contexten

Tederheid in het gezin – tederheid van God

Pastoraal engagement van het gezin

Huwelijksliturgie

Gezin als werk van God

Missionaire bekering en nieuwe taal

Culturele bemiddeling

Woord van God, bron voor het spiritueel leven van het gezin

Symfonie van verschillen

Hoofdstuk II

Gezin en vorming

Huwelijksvoorbereiding

Vorming van toekomstige priesters

Vorming van clerus en pastores

Gezin en publieke instellingen

Sociaal-politiek engagement ten gunste van het gezin

Armoede en risico van woekerrente

Begeleiding van toekomstige echtgenoten op de weg van de huwelijksvoorbereiding

Begeleiding van gehuwde koppels in de eerste jaren van hun huwelijksleven

Hoofdstuk III

Gezin en kerkelijke begeleiding

Pastorale zorg voor wie burgerlijk is getrouwd of ongehuwd samenwoont

Op weg naar het huwelijkssacrament

Zorg voor gebroken gezinnen (echtgescheidenen, niet hertrouwde echtgescheidenen, hertrouwde echtgescheidenen, eenoudergezinnen)

Vergeving in het gezin

«De grote stroom van de barmhartigheid»

De kunst van de begeleiding

Koppels die uit elkaar zijn en echtgescheidenen die trouw blijven aan hun huwelijksband

God laat nooit iemand in de steek

Vereenvoudiging van de procedures en het belang van het geloof in geval van nietigverklaring
De voorbereiding van de uitvoerders en meer rechtbanken
Gemeenschappelijke pastorale richtlijnen
Integratie van burgerlijk hertrouwde echtgescheidenen in de christelijke gemeenschap
Verzoeningstraject
Spirituele deelname aan de kerkelijke communie
Gemengde huwelijken en huwelijken met ongelijkheid van cultus
Eigenheid van de orthodoxe traditie
Pastorale zorg voor personen met een homoseksuele neiging

Hoofdstuk IV

Gezin, procreatie, opvoeding

Doorgeven van leven en uitdaging van de denataliteit

Verantwoord ouderschap

Adoptie en plaatsing

Het menselijk leven, een onaantastbaar mysterie

Uitdaging van de opvoeding en rol van het gezin in de evangelisatie

BESLUIT

AFKORTINGEN

- AA Oecumenisch Concilie Vaticanum II, Decreet *Apostolicam Actuositatem* (18 november 1965)
- AG Oecumenisch Concilie Vaticanum II, Decreet *Ad Gentes* (7 december 1965)
- CCC *Catechismus van de Katholieke Kerk* (15 augustus 1997)
- CiV Benedictus XVI, Encycliek *Caritas in Veritate* (29 juni 2009)
- DC Pauselijke Raad voor Wetteksten, Instructie *Dignitas Connubii* (25 januari 2005)
- DCE Benedictus XVI, Encycliek *Deus Caritas Est* (25 december 2005)
- DeV Heilige Johannes Paulus II, Encycliek *Dominum et Vivificantem* (18 mei 1986)
- GS Oecumenisch Concilie Vaticanum II, Pastorale Constitutie *Gaudium et Spes* (7 december 1965)
- EdE Heilige Johannes Paulus II, Encycliek *Ecclesia de Eucharistia* (17 april 2003)
- EG Franciscus, Apostolische Exhortatie *Evangelii Gaudium* (24 november 2013)
- EN Zalige Paulus VI, Apostolische Exhortatie *Evangelii Nuntiandi* (8 december 1975)
- FC Heilige Johannes Paulus II, Apostolische Exhortatie *Familiaris Consortio* (22 november 1981)
- IL III^{de} Buitengewone Algemene Vergaring van de Bisschoppensynode, *Pastorale uitdagingen voor het gezin in de context van de evangelisatie. Instrumentum Laboris* (24 juni 2014)
- LF Franciscus, Encycliek *Lumen Fidei* (29 juni 2013)
- LG Oecumenisch Concilie Vaticanum II, Dogmatische Constitutie *Lumen Gentium* (21 november 1964)
- MV Franciscus, Bulle *Misericordiae Vultus* (11 april 2015)
- NA Oecumenisch Concilie Vaticanum II, Decreet *Nostra Aetate* (28 oktober 1965)
- NMI Heilige Johannes Paulus II, Apostolische Brief *Novo Millennio Ineunte* (6 januari 2001)
- RM Heilige Johannes Paulus II, Encycliek, *Redemptoris Missio* (7 december 1990)

VOORWOORD

De intersynodale periode loopt weldra ten einde. In deze tussentijd heeft paus Franciscus aan de hele Kerk de taak toevertrouwd om «de voorgestelde ideeën met een oprecht geestelijk onderscheidingsvermogen te laten rijpen, en concrete oplossingen te vinden voor de vele problemen en talrijke uitdagingen die gezinnen moeten trotseren» (*Uiteenzetting bij de sluiting van de III^{de} Algemene Buitengewone Bisschoppensynode, 18 oktober 2014*).

Na de reflectie tijdens III^{de} Algemene Buitengewone Bisschoppensynode van oktober 2014 over *De pastorale uitdagingen voor het gezin in de context van de evangelisatie*, zal de XIV^{de} Gewone Algemene Vergadering, het volgend thema behandelen: *De roeping en de zending van het gezin in de Kerk en in de wereld van vandaag*. Het lange synodale proces brengt zo drie sterk met elkaar verbonden onderwerpen op de voorgrond: de *uitdagingen* van het gezin beluisteren, haar *roeping* onderscheiden, nadenken over haar *zending*.

De *Relatio Synodi*, het document dat het resultaat is van de vorige synode, werd aangevuld met een reeks vragen om zicht te krijgen op het onthaal van dit synodedocument en om aan te zetten tot een verdere verdieping van zijn inhoud. Dit nieuw geheel vormde de *Lineamenta*, die verstuurd werden naar de Synoden van de autonome Oosterse Katholieke Kerken (*sui iuris*), de Bisschoppenconferenties, de Organen van de Romeinse Curie en de Unie van de Hogere Oversten.

Heel het Volk Gods werd betrokken bij dit gemeenschappelijk reflectie- en verdiepingsproces dat onder meer wekelijks door de Paus begeleid werd in zijn catecheses over het gezin tijdens zijn algemene audiënties en bij diverse andere gelegenheden. De hernieuwde belangstelling voor het gezin, als gevolg van de synode, werd versterkt door de enorme aandacht die het gezin kreeg niet alleen in kerkelijke kringen maar ook in de burgerlijke samenleving.

De *Antwoorden* van de bevoegde personen zijn toegekomen. Daaraan werden de *Observaties* toegevoegd van vele gelovigen (individuen, gezinnen en groepen). Diverse componenten van de afzonderlijke Kerken, organisaties, lekenassociaties en andere kerkelijke instanties hebben belangrijke suggesties gedaan. Via symposia, congressen en publicaties hebben universiteiten, academische instituten, onderzoekscentra en individuele deskundigen door hun *Bijdragen* de synodale thema's verdiept – en blijven ze nog verder verrijken –, en brengen ze ook nieuwe aspecten aan het licht, zoals het gevraagd werd in de “voorafgaandelijke vraag” van de *Lineamenta*.

Dit *Instrumentum Laboris*, is samengesteld uit de tekst van de *Relatio Synodi* waarin de synthese van de *Antwoorden*, *Observaties* en *Bijdragen* werden geïntegreerd. Om het lezen te vergemakkelijken, wijzen we erop dat de nummering zowel verwijst naar de tekst van de *Relatio* als naar de integraties. Men herkent de originele tekst van de *Relatio* aan het cijfer dat tussen haakjes staat en aan de cursieve druk.

Dit document bestaat uit drie delen, die de continuïteit tussen de twee Bijeenkomsten verduidelijken: *Luisteren naar de uitdagingen van het gezin*: (I^{ste} deel) verwijst rechtstreeks naar het eerste synodaal gebeuren. *Onderscheiding van de gezinsroeping* (II^{de} deel) en *Zending van het gezin vandaag* (III^{de} deel) stellen het thema voor van de tweede periode, met de bedoeling aan de Kerk en de wereld vandaag pastorale impulsen aan te reiken voor een vernieuwde evangelisatie.

Vaticaan, 23 juni 2015

INLEIDING

1. (1) *Denkend aan alle gezinnen op deze wereld, die eenzelfde hoop delen, vreugdes en problemen kennen, zijn de bisschoppen in eenheid samengekomen met de paus. De bisschoppen willen de Heer danken voor de edelmoedige trouw waarmee zoveel christelijke gezinnen hun roeping beantwoorden en gestalte geven. Ze doen dat met vreugde en geloof, ook al komen zij op hun wegen obstakels, onbegrip en lijden tegen. De hele Kerk en in het bijzonder deze Bisschoppensynode zijn deze gezinnen heel dankbaar. De bisschoppen wensen hun waardering uit te drukken en hen te bemoedigen op deze wegen. Tijdens de gebedswake op het Sint-Pietersplein op zaterdag 4 oktober, die als voorbereiding op de synode werd gehouden, verwees paus Franciscus op een eenvoudige manier naar de centrale plaats die het gezin inneemt in ieders leven. “De avond valt nu over ons samenzijn. Het is het uur waarop men doorgaans naar huis gaat om elkaar te ontmoeten rond dezelfde tafel, met een diepe genegenheid en dankbaarheid voor het goede dat men heeft gedaan en ontvangen heeft, doordrongen van alles wat het hart heeft verwarmd en vriendschap heeft doen groeien; het is zoals een goede wijn die een voorsmaak geeft van de hemelse maaltijd. Maar de avond is ook het zwaarste uur voor wie geconfronteerd wordt met de eigen eenzaamheid; de bittere valavond van gebroken dromen en illusies. Hoeveel mensen gaan geen uitzichtloze wegen van berusting, verlatenheid, wrok? In hoeveel huizen is de wijn die vreugde en smaak geeft aan het leven – de ware wijsheid - niet opgeraakt (...)? Laten we vanavond voor elkaar en voor al deze mensen bidden.”*

2. (2) *Het gezin, waar vreugdes en beproevingen, diepe genegenheid en ook al eens gekwetste relaties hun plaats krijgen, is op die manier echt “een school voor een rijkere menselijkheid” (Gaudium et Spes, 52), waaraan onze wereld vandaag zo’n grote nood heeft. Ondanks de vele signalen die verwijzen naar de crisis waarin het gezin als instelling verkeert in “dit dorp dat de wereld is”, leeft het verlangen naar een gezin, in het bijzonder bij de jongeren. Het is dat verlangen dat de Kerk, expert in menselijkheid en trouw aan haar zending aanmoedigt. Ze blijft onafgebroken en met diepe overtuiging het “evangelie van het gezin” verkondigen: een evangelie dat haar is toevertrouwd doorheen de openbaring van Gods liefde in Jezus Christus en dat ononderbroken onderwezen werd door de Kerkvaders, door de meesters in spiritualiteit en door het leergezag. Voor de Kerk is het gezin ontzettend belangrijk. Alle gelovigen worden vandaag uitgenodigd om aan de anderen te denken in plaats van aan zichzelf en het geloof door te geven, ook het gezin dat zichzelf herontdekt als een onmisbare drager van evangelisatie. Wij dragen het missionaire getuigenis van deze gezinnen in ons hart.*

3. (3) *De bisschop van Rome heeft de Bisschoppensynode, tijdens haar Buitengewone Assemblee van oktober 2014, opgeroepen om na te denken over het gezin, beslissende en kostbare werkelijkheid in de samenleving. Deze reflectie wordt in het komende jaar voortgezet in het licht van de Gewone Algemene Assemblee van oktober 2015. “De eenheid van de Kerk die zichtbaar wordt in de ontmoeting van de bisschoppen met de bisschop van Rome (convenire in unum) is op zich al genade. De bisschoppelijke collegialiteit wordt zichtbaar in een weg van spirituele en pastorale onderscheiding”, zo omschreef paus Franciscus zijn ervaring van de synode. Zo verwees hij naar de tweevoudige opdracht van de*

synodevaders, namelijk het verstaan van de tekenen van God en de tekenen van onze tijd. Aan deze dubbele opdracht moet de Kerk trouw blijven.

4. (4) *Met die woorden in het achterhoofd hebben we de neerslag van onze reflecties en gesprekken in drie delen ondergebracht: het beluisteren van de licht- en schaduwzijden van het hedendaagse gezin in al zijn complexiteit; de blik gericht op Christus, om met vernieuwde frisheid en enthousiasme, de rol, de waardigheid en de schoonheid van het gezin te her-denken in het kader van de openbaring - ons overgeleverd in het geloof van de Kerk; en ten slotte met de blik op Christus het debat aangaan over de wegen van Kerk en samenleving om hun engagement te vernieuwen voor het gezin, vrucht van het huwelijk tussen man en vrouw.*

5. Met behoud van het waardevol resultaat van de vorige bijeenkomst, begint de volgende fase met het beluisteren van de uitdagingen van het gezin om zo onze blik te richten op haar roeping en haar zending in de Kerk en in de wereld van vandaag. Het gezin wordt niet alleen opgeroepen om de hedendaagse problemen aan te pakken, maar het gezin wordt vooral door God geroepen om zich altijd opnieuw bewust te worden van haar missionaire identiteit in dienst van de plaatselijke Kerk, die zelf ook “dienstbaar wilt zijn”. In een wereld die vaak gekenmerkt wordt door eenzaamheid en verdriet, is het “Evangelie van het gezin” waarlijk goed nieuws.

I^{ste} DEEL

LUISTEREN NAAR DE UITDAGINGEN VAN HET GEZIN

Hoofdstuk I

Gezin en de antropologische-culturele context

Socio-culturele context

6. (5). *Trouw aan het onderricht van Christus bekijken we de werkelijkheid van het gezin vandaag in al zijn complexiteit, met zijn licht- en schaduwzijden. Wij denken aan vaders en moeders, grootouders, broers en zussen, dichtbij en veraf, en aan de band tussen twee families die het huwelijk smeedt. Antropologische en culturele veranderingen beïnvloeden vandaag alle aspecten van het leven en vereisen een analytische en gediversifieerde aanpak. Het is goed om eerst en vooral de positieve aspecten te onderstrepen: een grotere vrijheid van expressie en een bredere erkenning van de rechten van de vrouw en het kind, op zijn minst dan toch in bepaalde regio's van de wereld. Anderzijds moet er net zo goed rekening worden gehouden met het groeiende gevaar van een verscherpt individualisme, dat de familiebanden vertekent en eindigt met het beschouwen van elk gezinslid als een eilandje. Dat leidt in bepaalde gevallen tot de idee dat een persoon wordt gevormd volgens zijn eigen verlangens, die als absoluut worden beschouwd. Daarbij komt dan nog de geloofscrisis, die talrijke katholieken treft en die vaak aan de oorsprong ligt van de crisis die huwelijk en gezin nu doormaken.*

Antropologische verandering

7. In de hedendaagse samenleving zijn er heel wat verschillen waar te nemen. Slechts een minderheid beleeft, steunt en onderwijst de leer van de katholieke Kerk over het huwelijk en het gezin en erkent

erin de goedheid van Gods creatief plan. Het aantal huwelijken, religieus of niet, vermindert en het aantal breuken en echtscheidingen stijgt.

De erkenning van de waardigheid van iedere persoon, man, vrouw en kinderen, en de bewustwording van de waarde van verschillende bevolkingsgroepen en minderheden vergroot nog altijd. Deze laatste karakteristieken – reeds gerealiseerd in talrijke niet alleen westerse samenlevingen – worden geleidelijk aan ook in verschillende andere landen werkelijkheid.

In de meest uiteenlopende culturele contexten, bemerkt men bij jongeren een vrees om definitieve engagementen aan te gaan, zoals een gezin stichten. Meer in het algemeen stelt men een groeiend extreem individualisme vast dat de bevrediging van de eigen verlangens centraal stelt en dat niet tot de volle ontplooiing van de persoon leidt.

De totstandkoming van de consumptiemaatschappij heeft seksualiteit losgekoppeld van de voortplanting. Dit is ook een van de oorzaken van de stijgende denataliteit. In bepaalde situaties is de vermindering van het aantal geboorten verbonden aan armoede of aan het onvermogen om voor kinderen te zorgen; in andere gevallen is het kleiner kinderaantal te wijten aan het geen verantwoordelijkheid willen dragen of aan de perceptie dat kinderen de vrije zelfontplooiing beperken.

Culturele tegenstellingen

8. De culturele tegenstellingen die een weerslag hebben op het gezin zijn talrijk. Het gezin wordt nog altijd beschouwd als een thuishaven voor de meest intieme en weldadige gevoelens. Maar de spanningen die veroorzaakt worden door een toegenomen individualistische cultuur, door een cultuur van bezit en genot, verwekken in de schoot van het gezin een dynamiek van vaak onbeheersbare prikkelbaarheid en agressie. Men kan eveneens verwijzen naar een bepaalde feministische strekking die het moederschap ziet als een voorwendsel voor onderdrukking van de vrouw en als een belemmering voor haar volledige zelfontplooiing. Vervolgens stelt men een toenemende tendens vast om de zwangerschap te zien als een vorm van zelfbevestiging waarbij alle middelen goed zijn om een kind te verwekken. Tot slot kunnen we refereren naar de theorieën die stellen dat de persoonlijke identiteit en de affectieve intimiteit zich moeten ontwikkelen volledig los van het biologisch verschil tussen man en vrouw.

Tegelijkertijd wil men evenwel de stabiliteit van een koppel erkennen onafhankelijk van de seksuele verschillen, en het dezelfde legitimiteit geven als een echtelijke relatie die intrinsiek verbonden is met de rollen van het vader- en moederschap, gedefinieerd volgens de biologie van de voortplanting. De verwarring helpt niet om de sociale specificiteit van deze affectieve verbintenissen te omschrijven, en ze laat de speciale band tussen verschil, voortplanting en menselijke identiteit over aan de individuele optie. Een beter menselijk en cultureel, niet alleen biologisch, onderzoek over het seksueel verschil is noodzakelijk, in het bewustzijn dat «de negatie van het verschil [...] het probleem is, niet de oplossing» (Franciscus, *Algemene audiëntie*, 15 april 2015).

Sociale tegenstellingen

9. Traumatische gebeurtenissen zoals gewapende conflicten, vernietiging van de natuurlijke rijkdommen en migratieprocessen hebben een steeds grotere weerslag op de affectieve en geestelijke kwaliteit van het gezinsleven en ze zetten de gezinsrelaties onder druk. Haar materiële en spirituele energie dreigt hierdoor uiteen te spatten.

Algemeen moet men ook de ernstige tegenstellingen ter sprake brengen die veroorzaakt worden door de druk van een roekeloze politiek en economie evenals de onverschilligheid van een sociale politiek vooral in de zogenaamde welvaartstaten. In het bijzonder zijn de toegenomen kosten om kinderen groot

te brengen en de verhoogde supplementaire lasten voor de sociale zorg van zieken en bejaarden toevertrouwd aan de gezinnen, een serieuze belasting die weegt op het gezinsleven.

Als men ook nog rekening houdt met de in wezen wisselvallige economische conjunctuur, met de toenemende concentratie van de rijkdom bij enkelen, met het misbruik van de natuurlijke rijkdom die het familiaal project zou moeten dienen, wordt de realiteit van de verarming van de gezinnen nog problematischer. De verslaving aan alcohol, drugs en kansspelen is vaak de expressie van deze sociale tegenstellingen en de malaise die ze in gezinnen teweegbrengt.

Broosheid en kracht van het gezin

10. Als gevolg van de culturele en sociale crisis, benadert men vandaag meer dan ooit, het gezin, een fundamenteel menselijke gemeenschap, vooral vanuit haar vele leed, zwakheid en broosheid. Maar men kan ook haar kracht op het spoor komen om het hoofd te bieden aan de ontoereikendheid en de laksheid van instituten inzake persoonsvorming, kwalitatieve sociale relaties en aandacht voor de meest kwetsbare personen. Het is dus noodzakelijk de kracht van het gezin juist in te schatten om zo ook haar broosheden te kunnen ondersteunen.

Hoofdstuk II

Gezin en de socio-economische context

Gezin, onvervangbare pijler van de samenleving

11. Ook vandaag blijft het gezin een fundamentele en onmisbare pijler van de samenleving. Dit zal altijd zo blijven. Doordat in het gezin verschillende generaties tegelijk aanwezig zijn, kan men zo leren om relaties aan te knopen, leren met elkaar om te gaan en elkaar wederzijds te aanvaarden. Het gezin is immers een kernwaarde en een onvervangbare pijler voor de harmonieuze ontwikkeling van heel de menselijke samenleving, zoals het Concilie het ook verwoordt: «Het gezin is als het ware een school voor menselijke verrijking [...] het is het fundament van de samenleving» (GS, 52). In de relaties als gezin, echtpaar, kind, broer of zus bouwt men aan sterke en belangeloze banden, in eensgezindheid en met wederzijds respect en zo wordt het risico van eenzaamheid en vereenzaming verkleind.

Gezinsvriendelijk beleid

12. Omdat het gezin wezenlijk een rol speelt in de opbouw van de samenleving en meer is dan een privéwerkelijkheid, is het noodzakelijk dat er een gezinsvriendelijk beleid wordt gevoerd dat het gezin ondersteunt en bevordert. Daarbij is het goed zijn te onderzoeken welk verband er bestaat tussen welvaart en bijkomende ondersteuning. In verband met het gezinsbeleid en het onaangepast welvaartsbeleid, zou deze bijkomende ondersteuning de hulpmiddelen en diensten voor het algemeen welzijn kunnen herverdelen en zou ze zo kunnen bijdragen tot het wegwerken van de negatieve effecten van de sociale ongelijkheid.

Uitdaging van eenzaamheid en onzekerheid

13. (6) *Een symptoom van de grote armoede van de hedendaagse cultuur is de eenzaamheid, resultaat van de afwezigheid van God in het leven van mensen en van de breekbaarheid van relaties. Er heerst ook een algemeen gevoel van onvermogen tegenover de socio-economische realiteit, die vaak ermee eindigt dat gezinnen vermalen worden. Dat is het geval met de groeiende armoede en de onzekerheid op het vlak van werkgelegenheid, die soms als een regelrechte nachtmerrie wordt ervaren, of met de verpletterende financiële moeilijkheden die jongeren ontmoedigen om te trouwen. Gezinnen voelen zich vaak aan hun lot overgelaten omwille van de onverschilligheid en het gebrek aan aandacht van de kant van de instellingen. De negatieve consequenties op de sociale organisatie zijn vanzelfsprekend: van de demografische crisis naar problemen op het vlak van opvoeding, van de aarzeling om nieuw leven te verwelkomen naar het ervaren van de aanwezigheid van bejaarden als een last. Dat alles kan het*

emotionele evenwicht van iemand aantasten, wat soms kan leiden tot geweld. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de staat om de wettelijke- en arbeidsvoorwaarden te creëren die de toekomst van jongeren kunnen garanderen en hen kunnen helpen in het realiseren van hun plan om een gezin te stichten.

Economische uitdaging

14. Het concrete gezinsleven is nauw verbonden met de economische werkelijkheid. Velen stellen vast dat het gezin vandaag onder heel wat moeilijkheden lijdt. De belangrijkste problemen op economisch vlak zijn deze die te maken hebben met te lage lonen, werkloosheid, economische onzekerheid, tekort aan waardig werk, werkonzekerheid, mensenhandel en slavernij.

Het effect van de economische ongelijkheid is op scherpe wijze voelbaar in het gezin dat belemmerd wordt om zich uit te breiden. Men heeft geen woning, er komen geen kinderen, de kinderen die er zijn hebben het moeilijk om te studeren en om zelfstandig hun weg te banen, men kan geen sereen toekomstproject uitbouwen. Om deze situatie aan te pakken is volgens de paus een structurele perspectiefwijziging van heel de samenleving noodzakelijk: «Om te groeien naar gerechtigheid is er naast de cruciale economische groei nood aan: beslissingen, programma's, organisaties en ontwikkelingen die zich afstemmen op een betere verdeling van inkomsten, creatie van werkgelegenheid, integrale promotie van de armen die verder reikt dan een eenvoudige bijstand» (EG, 204). Een nieuwe solidariteit tussen de generaties begint met de zorg voor de huidige armen, vooraleer te denken aan deze van de toekomst, en met vooral rekening te houden met de noden van de gezinnen.

Uitdaging van armoede en sociale uitsluiting

15. Een bijzonder belangrijke uitdaging is deze van de soms zeer grote sociale groepen, die geconfronteerd worden met niet alleen economische maar vaak ook culturele armoede die hen verhindert om een waardig gezinsproject uit te bouwen. Toch zijn er heel wat arme gezinnen die ondanks hun enorme moeilijkheden zoeken om een waardig leven te leiden door te vertrouwen op God die hen niet teleurstelt en in de steek laat.

Het is ook duidelijk dat het huidig economisch systeem verschillende vormen van sociale uitsluiting in de hand werkt. Diverse groepen mensen voelen zich uitgesloten. Een gemeenschappelijk kenmerk is dat de “uitgestotenen” voor de samenleving “onzichtbaar” zijn. De dominante cultuur, de media, de belangrijkste instituties houden vaak deze systematische “onzichtbaarheid” in stand of bevorderen die nog. Wat dat betreft vraagt paus Franciscus zich af: «Waarom worden wij het gewoon te zien dat men waardig werk afschaft, dat men zoveel gezinnen uit hun huis zet, dat men boeren verjaagt, dat men oorlog voert en de natuur aantast?». En hij antwoordt: «Omdat in dit systeem de mens, de persoon, uit het centrum verdreven is en vervangen werd door iets anders. Omdat men het geld aanbidt. Omdat de onverschilligheid wereldwijd verspreid is!» (*Toespraak tot de deelnemers aan de Wereldontmoeting van de Volksbewegingen, 28 oktober 2014*).

Sociale uitsluiting ondermijnt het gezin en vormt een ernstige bedreiging voor de waardigheid van haar leden. De situatie van kinderen in het bijzonder is verontrustend, want het lijkt erop dat zij a priori door deze uitsluiting gestraft worden en hun leven wordt soms tragisch gestigmatiseerd door ontbering en leed. Zij worden echte “sociale wezen”.

Ecologische uitdaging

16. Vanuit ecologische hoek wordt aandacht gevraagd voor problemen als gevolg van onvoldoende toegang tot water voor grote bevolkingsgroepen, milieubeschadiging, honger en ondervoeding, braakliggende en verwoeste gronden, de wegwerpcultuur. De beschreven situaties verstoren vaak grondig de dynamiek en sereniteit van het gezinsleven.

Mede dankzij de impuls van paus Franciscus wil de Kerk meewerken aan een grondige koerswijziging van het mondiaal systeem door een ecologische cultuur te bevorderen in een gedachtegang, beleid, opvoedingsprogramma, levensstijl en spiritualiteit. Van het moment dat alles onlosmakelijk met elkaar verbonden is, moet men zich voor een duurzame ontwikkeling en een behoud van de schepping verdiepen in een “integrale ecologie” die zowel milieuaspecten als menselijke, sociale en economische aspecten omvat.

Hoofdstuk III **Specifieke uitdagingen voor het gezin**

Derde leeftijd

17. In het kader van het gezin wijzen velen op de leefomstandigheden van mensen op gevorderde leeftijd. In welvarende samenlevingen stijgt het aantal senioren, terwijl het geboortecijfer daalt. De rijkdom van deze senioren groep wordt niet altijd naar waarde geschat. Paus Franciscus verwoordde het als volgt: «Het aantal senioren is toegenomen, maar onze samenlevingen zijn onvoldoende afgestemd om hen met passend respect en concrete waardering voor hun broosheid en waardigheid, een plaats te geven. Zolang we jong zijn, worden we aangemoedigd om de ouderdom te ontkennen, alsof het een ziekte is die men op afstand moet houden. Als we zelf ouder worden en in het bijzonder als we arm, ziek of alleen zijn, worden we geconfronteerd met de tekortkomingen van een samenleving gefocust op efficiëntie, die ook de senioren negeert. Senioren zijn een rijkdom, men mag ze niet links laten liggen» (*Algemene audiëntie, 4 maart 2015*).

18. De plaats van grootouders in een gezin vraagt een bijzondere aandacht. Zij zijn een schakel, een verbinding tussen generaties omdat zij instaan voor de overdracht van tradities en gewoonten waarin de jongsten hun wortels kunnen terugvinden. Ook verlenen ze jonge koppels vaak discreet en gratis een waardevolle financiële steun, zorgen ze voor de kleinkinderen en geven ze hen zelfs het geloof door. In het bijzonder in onze tijd, erkennen velen dat ze hun inwijding tot het christelijk leven precies aan hun grootouders te danken hebben. Dit toont ons dat in het gezin, met zijn opeenvolgende generaties, het geloof meegedeeld en bewaard wordt als onvervangbare erfenis. De jongeren, de gezinnen en de samenleving zijn de senioren oprechte dank, waardering en gastvrijheid verschuldigd.

Uitdaging van weduw(naar)schap

19. Het weduw(naar)schap is een bijzonder moeilijke ervaring voor hen die hun keuze voor het huwelijk en het gezinsleven als een geschenk van de Heer beleefd hebben. In het licht van het geloof, houdt dit weduw(naar)schap ook verschillende mogelijkheden tot waardering in. Sommigen vinden bijvoorbeeld midden deze pijnlijke ervaring wegen om met nog meer toewijding er te zijn voor hun kinderen of kleinkinderen en ze beleven deze nieuwe opvoedingstaak met heel veel liefde. De leegte die hun partner nagelaten heeft, wordt in zekere zin gecompenseerd door de genegenheid van de andere familieleden die hen waarderen en hen toelaten om zo de kostbare herinnering aan hun huwelijk te bewaren. Zij die echter niet kunnen rekenen op de nabijheid van een familie aan wie ze zich kunnen toewijden en van wie ze genegenheid en nabijheid kunnen ervaren, moeten door de christelijke gemeenschap ondersteund worden met aandacht en bijzondere beschikbaarheid, zeker als ze in armzalige omstandigheden verkeren.

Laatste levensfase en rouwproces in een gezin

20. Mensen op gevorderde leeftijd zijn zich ervan bewust dat ze hun laatste levensfase beleven. Hun toestand heeft een weerslag op heel het gezinsleven. De confrontatie met ziekte die vaak gepaard gaat met een langere levensduur, is vooral een confrontatie met de eigen dood die naderend is. Ook het sterven van een partner, familieleden of vrienden is een confrontatie met de dood. Deze delicate

aspecten van het ouder worden, dagen de persoon zelf als ook heel de familie uit om naar een nieuw evenwicht te zoeken.

Het waarderen van de laatste levensfase is vandaag des te noodzakelijker aangezien men, althans in de rijke landen, de dood met alle middelen probeert te verbannen. In plaats van deze levensfase negatief te bekijken omwille van de geleidelijke achteruitgang en het verlies van zijn capaciteiten, zijn zelfstandigheid en zijn geliefden, kan men de laatste jaren aanvatten als een tijd van afronding en integratie van heel zijn leven. Het doorgeven van een belangrijke morele erfenis aan de komende generaties kan men ook beleven als een nieuwe levensopgave. De spirituele en transcendente dimensie, gekoppeld aan de nabijheid van familieleden, betekent een waarachtige rijkdom die maakt dat deze laatste levensfase doordrongen wordt van waardigheid en hoop.

Bovendien is er speciale aandacht nodig voor gezinnen die rouwen. Wanneer het gaat over het sterven van kleine kinderen of jongeren is de impact vooral op het gezin hartverscheurend.

Uitdaging van een handicap

21. Speciale aandacht verdienen ook de gezinnen samengesteld uit personen met verschillende bekwaamheden, waar de handicap onverwachts het leven binnenvalt, een grondige en onverwachte uitdaging met zich meebrengt en evenwichten, verlangens en verwachtingen overhoop haalt. Deze handicap veroorzaakt tegengestelde gevoelens waarmee men moet leren omgaan. Nieuwe taken, noden en behoeften dringen zich op en verschillende rollen en verantwoordelijkheden worden noodzakelijk. Het gezinsplaatje en de levenscyclus als geheel zijn grondig verstoord. Toch kan een gezin, met de steun van de christelijke gemeenschap waartoe ze behoort, tijdens deze lange en moeilijke weg van aanvaarding en aandacht voor het mysterie van de kwetsbaarheid, andere bekwaamheden, onvoorziene vaardigheden, nieuwe gebaren en communicatievormen en alternatieve vormen van begrip en identiteit ontdekken.

22. Dit op zich al uiterst complex proces wordt nog bemoeilijkt in die samenlevingen waar meedogenloze vormen van stigmatisatie en vooroordelen aanwezig zijn, die een leven gevend omgaan met een handicap en het tot stand komen van solidariteit en gemeenschapssteun verhindert. Nochtans zou een daadwerkelijke ontmoeting met een gehandicapte persoon als ook de erkenning van een diepe verbondenheid in kwetsbaarheid, voor iedereen en ook voor de gemeenschap op zich een waardevolle gelegenheid kunnen zijn om te groeien in gerechtigheid, liefde en de verdediging van de waarde van elk menselijk leven. Het is te hopen dat in iedere werkelijk gastvrije gemeenschap het gezin en de persoon met bijzondere noden zich niet alleen en uitgestoten voelen, maar dat ze er troost en steun vinden, vooral als hun energie en gezinsmogelijkheden uitgeput geraken.

23. In dit verband moet men ook de uitdaging onder ogen zien die men benoemt als het “na ons”. Denken we daarbij aan gezinnen die in armoede en eenzaamheid leven of aan het recent fenomeen in de economisch meest ontwikkelde landen waar de hogere levensverwachting ertoe zal leiden dat mensen met andere levensmogelijkheden naar alle waarschijnlijkheid hun ouders zullen overleven. Indien een gezin ertoe komt om met de ogen van het geloof de aanwezigheid in hun midden van personen met een handicap te aanvaarden, kan men hen helpen hun handicap niet te beleven als een gebrek maar als een erkenning van hun andere en originele waarde. Zo zal men de mogelijke kwaliteit van elk leven, zowel individueel als familiaal, waarborgen, verdedigen en tot zijn recht laten komen. Zo zal er aandacht zijn in elke levensfase, van de conceptie tot de ouderdom, tot het natuurlijk levenseinde voor elk leven met zijn noden, zijn recht op dezelfde waardigheid en tegemoetkomingen, dienstverleningen en zorgen, begeleiding en affectiviteit, schoonheid en levensvervulling.

Uitdaging van migratie

24. Het effect van migratie op het gezin maakt velen bezorgd, omdat dit fenomeen, op verschillende wijzen, hele bevolkingsgroepen treft in vele werelddelen. Er is een specifieke pastorale noodig voor de begeleiding van migranten. Deze pastorale dient zich af te stemmen zowel op gezinnen die migreren als

op familieleden die in hun land van herkomst gebleven zijn. Dit moet gebeuren met respect voor hun cultuur en voor de religieuze en menselijke vorming van waar ze komen. Het migratiefenomeen verwondt op een tragische manier massa's "overtollige" individuen en gezinnen in diverse bevolkingsgroepen en streken, die op een legitieme wijze een betere toekomst zoeken, een "nieuwe geboorte" in het geval het onmogelijk is te blijven wonen waar men geboren is.

25. Individuen en hun familiale context worden vaak getraumatiseerd door situaties van oorlog, vervolging, armoede en ongelijkheid die hen vaak aanzetten tot migratie. Maar ook op die tocht zijn er vele avonturen die hun leven dikwijls in gevaar brengen. Tijdens het migratieproces worden gezinnen van migranten onvermijdelijk uiteen gerukt door vele vormen van loslaten en verdeeldheid. In vele gevallen wordt de eenheid van de familie inderdaad op een dramatische wijze verscheurd; sommigen willen door te vertrekken nieuwe wegen bewandelen en anderen wachten op hun terugkeer of op een hereniging. Zij die weggaan, ervaren de breuk met hun eigen grond en cultuur, hun taal, hun familie en gemeenschap, hun verleden en de traditionele levensweg.

26. De ontmoeting met een nieuw land en een nieuwe cultuur wordt des te moeilijker als er geen vormen van onthaal en authentieke aanvaarding bestaan, met respect voor de rechten van iedereen en met zorg voor een vreedzaam en solidair samenleven. Het gevoel van ontworteld zijn, de nostalgie naar zijn 'roots' en de moeilijkheden van een authentieke integratie – die gebeurt door het creëren van nieuwe banden en een levensproject dat verleden en heden, verschillende culturen, streken, talen en mentaliteiten integreert – verwijzen naar wat nog niet gerealiseerd is. Zelfs voor de tweede en derde generatie migrantenfamilies, onthult dit alles nieuwe zorgen, die fundamentalisme en een gewelddadig verwerpen van de cultuur die hen ontvangt, voeden.

Gezinnen die elkaar ontmoeten, moeders die ervaringen uitwisselen over hun opgroeiende kinderen, kunnen een waardevolle weg zijn om deze moeilijkheden te boven te komen. Moeders hebben immers een sleutelrol in het integratieproces.

27. Voor gezinnen en individuen zijn de migratieomstandigheden daarenboven bijzonder tragisch en verwoestend als ze illegaal zijn, als ze verlopen via internationale circuits van mensenhandel, als het gaat over niet begeleide kinderen, als men verplicht wordt te leven in tijdelijke situaties tussen het ene en het andere land, tussen het verleden en de toekomst, in vluchtelingenkampen of onthaalcentra, waar een begin van integratie of uitbouwen van een nieuwe persoonlijke toekomst onmogelijk is.

Enkele specifieke uitdagingen

28. (7) *Bepaalde culturele en religieuze contexten zorgen voor specifieke uitdagingen. In bepaalde samenlevingen houdt de praktijk van polygamie nog altijd stand en in andere, meer traditionele milieus bestaat nog het gebruik van het huwelijk 'in verschillende fases'. In andere contexten houdt men vast aan gearrangeerde huwelijken. In landen waar de katholieke Kerk een minderheid vormt, zijn er veel gemengde huwelijken tussen partners met een verschillende geloofsbeleving. Een dergelijke situatie kan moeilijkheden veroorzaken op het vlak van jurisprudentie, doopsel en opvoeding van de kinderen, maar ook wat betreft het wederzijdse respect voor elkaars religieuze vrijheid, om nog maar te zwijgen van het gevaar van religieus relativisme of onverschilligheid. Tegelijkertijd biedt dit soort huwelijken juist mogelijkheden om de oecumenische geest en de interreligieuze dialoog te bevorderen in een harmonieus samenleven van verschillende religies op eenzelfde plaats. In heel wat samenlevingen, en heus niet alleen in het Westen, is de praktijk van het samenwonen vóór het huwelijk wijdverspreid, net als het gewoon samenleven zonder de intentie van een wettelijk verbonden relatie. En dat wordt dan ook nog vaak gekoppeld aan een burgerlijk recht dat huwelijk en gezin compromitteert. Omwille van de secularisatie in heel wat delen van de wereld wordt van langsom minder verwezen naar God en wordt het geloof niet langer sociaal gedeeld.*

Gezin en kinderen

29. (8) *In bepaalde landen worden veel kinderen buiten het huwelijk geboren en groeien er vervolgens veel op met maar een van de ouders of in een gemengd of nieuw samengesteld gezin. Het aantal echtscheidingen neemt toe en het gebeurt niet zelden dat keuzes uitsluitend worden gemaakt op basis van economische factoren. De kinderen zijn vaak de speelbal van ruzies tussen hun ouders en worden de echte slachtoffers van verscheurde gezinnen. Ouders zijn vaak afwezig, en niet alleen omwille van economische redenen, terwijl zij juist veel meer hun verantwoordelijkheden tegenover hun kinderen en hun gezin zouden moeten opnemen. De waardigheid van de vrouw moet nog altijd verdedigd en bevorderd worden. Op veel plaatsen volstaat vandaag inderdaad het feit alleen al vrouw te zijn om gediscrimineerd te worden. Op dezelfde manier wordt de gave van het moederschap vaak bestraft in plaats van gewaardeerd. Vergeten we bovendien ook niet het toenemende geweld waarvan vrouwen het slachtoffer zijn, soms zelfs binnen het gezin zelf, net zo min als de ernstige en in veel culturen verspreide praktijk van genitale verminking van jonge meisjes. En dan is er ook nog de seksuele uitbuiting van kinderen, een van de meest schandelijke en perverse feiten in de huidige samenleving. In samenlevingen die getekend worden door het geweld van oorlogen en terrorisme of door de aanwezigheid van georganiseerde misdaad krijgt de gezinssituatie het zwaar te verduren, vooral dan in de grote steden en hun periferie, waar het fenomeen van de straatkinderen almaar toeneemt. De migraties zijn een ander teken des tijds waarmee we geconfronteerd worden en dat we moeten leren begrijpen, met alle consequenties ervan voor het gezinsleven.*

Rol van vrouwen

30. Bijna van overal stelde men vast dat het emancipatieproces van de vrouw van wezenlijk belang is in de ontwikkeling van het gezin en van de samenleving. Toch is het ook zo dat de situatie van de vrouw in de wereld te kampen heeft met grote moeilijkheden die hoofdzakelijk te wijten zijn aan culturele factoren. De benarde leefomstandigheden van de vrouw in verschillende landen die onlangs een ommekeer meemaakten, tonen aan dat problematische situaties voor de vrouw niet zomaar op te lossen zijn door een economische verbetering of door het invoeren van een moderne cultuur.

In de westerse landen leidde de emancipatie van de vrouw tot het anders aanpakken van de gezinstaken. Beide partners nemen daarin hun verantwoordelijkheid op. In ontwikkelingslanden worden vrouwen vaak uitgebuit, wordt hun lichaam gewelddadig verminkt en worden ze overbelast, zelfs tijdens de zwangerschap. Daarbij komen nog de gedwongen abortussen of sterilisaties en de uiterst negatieve gevolgen van bepaalde voortplantingspraktijken (bijvoorbeeld draagmoederschap of handel in bevruchte eicellen). In de ontwikkelde landen heeft de kindervens “ten koste van alles” het geluk en de stabiliteit van de relaties niet bevorderd, maar in vele gevallen heeft ze de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de hand gewerkt. Door de aanwezige vooroordelen in verschillende culturen, wordt de discriminatie van de vrouw vergroot als ze onvruchtbaar is.

Het sterker waarden van hun verantwoordelijkheid in de Kerk kan bijdragen tot de erkenning van de wezenlijke rol van vrouwen. We denken daarbij aan hun interventie bij beslissingsprocessen, hun belangrijke, niet alleen formele, deelname aan het beleid van bepaalde instellingen, hun betrokkenheid bij de vorming van gewijde ambtsdragers.

Hoofdstuk IV Gezin, affectiviteit en leven

Belang van het gevoelsleven

31. (9) *In deze sociale context en op vele plaatsen in de wereld ervaren we bij mensen een grotere nood om voor zichzelf te zorgen, om zichzelf beter te leren kennen, om meer in harmonie te leven met hun emoties en gevoelens, om op zoek te gaan naar kwaliteitsvolle affectieve relaties. Een dergelijk terecht streven kan leiden naar het verlangen om zich te engageren in de uitbouw van relaties die gekenmerkt worden door creatieve zelfgave en wederkerigheid, verantwoordelijkheid en solidariteit, waarden die ook kenmerkend zijn voor een gezin. Het gevaar voor individualisme en het risico op een egoïstische levenswijze zijn wel degelijk relevant. Maar de uitdaging voor de Kerk bestaat er hier in de koppels te*

helpen om tot emotionele en affectieve rijpheid te komen en hen aan te moedigen tot dialoog, deugd en vertrouwen in de barmhartige liefde van God. Het totale engagement dat het christelijke huwelijk vereist kan een krachtig antigif zijn tegen de bekoring van een overdreven individualisme.

Affectieve vorming

32. Het is noodzakelijk dat gezinnen zich rechtstreeks verantwoordelijk voelen voor de affectieve vorming van de jonge generaties. De snelheid waarmee maatschappelijke veranderingen elkaar opvolgen, bemoeilijkt de begeleiding van de emotionele vorming die de ontplooiing van heel de persoon ondersteunt. Daarom zijn er pastorale verantwoordelijken nodig die degelijk gevormd zijn, niet alleen op vlak van kennis van de Schriften en van de kerkelijke leer, maar ook op pedagogisch, psychologisch en medisch vlak. Psychologische kennis van het gezin zal een daadwerkelijke hulp zijn om de christelijke visie over te brengen. Deze educatieve inspanning moet al beginnen vanaf de christelijke initiaticatechese.

Broosheid en affectieve onvolwassenheid

33. (10) *In de huidige wereld blijken talrijke culturele tendensen een grenzeloze affectiviteit op te dringen, waarvan alle aspecten, zelfs de meest complexe, moeten worden verkend. Het probleem van de affectieve broosheid is vandaag inderdaad heel actueel: een narcistisch, onstabiel en veranderlijk affectief leven brengt niemand tot een grotere affectieve rijpheid. Een andere grote bezorgdheid vormt de verspreiding van pornografie en het commercialiseren van het lichaam, die nog versterkt worden door een oneigenlijk gebruik van het internet. Maar ook de situatie van mensen die in de prostitutie gedwongen worden, moet aan de kaak worden gesteld. In deze context voelen koppels zich vaak onzeker en vol twijfel, en hebben ze het lastig om de middelen te vinden die ze nodig hebben om te kunnen groeien. Velen hebben de neiging om te blijven steken in de eerste stadia van het emotionele en seksuele leven. De crisis die het koppel treft, destabiliseert het gezin. Die breuken en scheidingen kunnen ernstige gevolgen hebben voor volwassenen, kinderen en de samenleving als geheel, omdat ze zowel de individuele als de sociale banden verzwakken. Op eenzelfde manier zorgt de demografische terugval, te wijten aan een neomalthusiaanse mentaliteit en aangemoedigd door de wereldpolitiek op het vlak van reproductieve gezondheid, niet alleen voor een situatie waarin de vernieuwing van de generaties niet langer wordt verzekerd, maar riskeert ze ook nog eens om op den duur te leiden naar een economische verarming en een verlies van hoop in de toekomst. Ook de ontwikkeling van de biotechnologie heeft een sterke impact op de nataliteit.*

Bio-ethische uitdagingen

34. Op verschillende plaatsen vestigt men de aandacht op de zogenaamde biotechnologische revolutie in verband met de menselijke voortplanting. De technische mogelijkheid bestaat om de voorplantingsdaad te manipuleren los van de seksuele relatie tussen man en vrouw. Bijgevolg zijn het menselijk leven en het verwekken van leven, realiteiten geworden die men kan bijeenbrengen of afbreken, hoofdzakelijk volgens de wensen van individuen of koppels die niet noodzakelijk heteroseksueel of reglementair gehuwd zijn. Voor de mensheid is dit een absoluut nieuw fenomeen dat nog aan belang zal winnen. Dit alles beïnvloedt grondig de relatievorming en de structuur van de samenleving, en ook de juridische programma's die proberen de huidige praktijken en de gedifferentieerde situaties te reglementeren.

Pastorale uitdagingen

35. (11) *In dit opzicht is de Kerk zich bewust van de nood om een woord van waarheid en van hoop te verkondigen. Zij moet daarbij vertrekken vanuit de overtuiging dat de mens van God komt en dat deze overtuiging een vruchtbare bodem kan vinden in de diepste verwachting van de mensheid. Die overtuiging is in staat ons opnieuw de grote vragen te laten stellen over wat het betekent mens te zijn. De grote waarden van het christelijke huwelijk en gezin komen overeen met de zoektocht die de menselijke existentie kenmerkt, zelfs in deze tijden van individualisme en hedonisme. Mensen moeten*

worden geaccepteerd met hun concrete existentie. Wij moeten weten hoe we hen kunnen steunen in hun zoektocht en hoe we hen kunnen aanmoedigen in hun honger naar God en hun wens om integraal deel uit te maken van de Kerk. En ook die mensen die mislukking hebben ervaren of zich in de meest uiteenlopende situaties bevinden, horen daarbij. De christelijke boodschap bevat in zich altijd de werkelijkheid en de dynamiek van de barmhartigheid en de waarheid, die samenkomen in Christus.

36. In huwelijks- en gezinsvorming moeten pastorale verantwoordelijken rekening houden met een veelheid van concrete situaties. Enerzijds moeten ze investeren in vorming van jongeren tot het huwelijk, anderzijds dienen ze er ook te zijn voor hen, die zonder een eigen gezinsstek uit te bouwen, in hun gezin van herkomst blijven. Ook de koppels die geen kinderen hebben, verdienen vanwege de Kerk een bijzondere pastorale aandacht. Zij kunnen geholpen worden om midden hun situatie Gods Plan te ontdekken en om zich ten dienste te stellen van heel de gemeenschap.

Velen vroegen een verduidelijking bij de categorie “randgelovigen” die niet verwijst naar een situatie van uitsluiting of naar mensen die ver verwijderd zijn. Integendeel het gaat om mensen die door God bemind zijn en die het pastoraal handelen van de Kerk genegen zijn. Tegenover allen dient men een welwillende houding aan te nemen. Men dient er rekening mee te houden dat vele situaties die hen eerder verwijderden van het kerkelijk leven, niet altijd gewild zijn, vaak ook ondergaan worden, als gevolg van het gedrag van derden.

II^{de} DEEL **ONDERSCHEIDING VAN DE GEZINSROEPING**

Hoofdstuk I **Gezin en goddelijke pedagogie**

Kijken naar Jezus en de goddelijke pedagogie in de heilsgeschiedenis

37. (12) *Om “de huidige uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, is het van kapitaal belang de blik gefocust te houden op Jezus Christus, om te pauzeren en tijd te maken voor contemplatie en aanbidding van zijn gelaat (...) Inderdaad, elke keer opnieuw als we terugkomen bij de bron van de christelijke ervaring, openen zich nieuwe wegen en onverwachte mogelijkheden.” (Paus Franciscus, Toespraak op 4 oktober 2014) Jezus bekeek de vrouwen en mannen die Hij ontmoette met liefde en tederheid, vergezeldde hen op hun stappen met waarheid, geduld en barmhartigheid terwijl Hij het Rijk Gods verkondigde.*

Het woord van God in het gezin

38. Zijn blik richten op Christus, betekent vooral luisteren naar zijn Woord. Het lezen van de Heilige Schrift, niet alleen in gemeenschap, maar ook thuis, laat zien hoe het koppel en het gezin een centrale plaats heeft in Gods Plan en het maakt mensen bewust van de wijze waarop God aanwezig komt in het concrete gezinsleven door het mooier en levenskrachtiger te maken.

Ondanks diverse initiatieven wordt in katholieke gezinnen de Bijbel weinig gelezen. In de gezinspastoraal dient men steeds de nadruk te leggen op de centrale waarde van de ontmoeting met Christus, die natuurlijk voortvloeit uit een vertrouwd zijn met de Heilige Schriften. Gezinnen aanmoedigen tot een levenskrachtig omgaan met het Woord van God, dat leidt tot een waarachtige persoonlijke ontmoeting met Jezus Christus, is dus uitermate gewenst. Als manier van omgaan met de Heilige Schrift, wordt “Lectio divina” aangeraden, want dit is een biddend lezen van het Woord Gods en een inspiratiebron voor het dagelijks handelen.

Goddelijke pedagogie

39. (13) *Sinds de orde van de schepping wordt bepaald door haar oriëntatie op Christus moet er een onderscheid – zonder ze van elkaar te scheiden – worden gemaakt tussen de verschillende niveaus waarop God de mensheid de genade van het Verbond meedeelt. Omwille van de goddelijke pedagogie, volgens dewelke de orde van de schepping zich doorheen opeenvolgende fases ontwikkelt in die van de verlossing, moeten we de nieuwhed van het sacrament van het huwelijk proberen te begrijpen in continuïteit met het natuurlijke huwelijk in zijn oorsprong. Het is op die manier dat de werking van Gods heil zich ontplooit, zowel in de schepping als in het christelijke leven. In de schepping: omdat alles geschapen is door Christus en voor Hem (Kol 1, 16), moeten de christenen “met vreugde en respect de zaden van het Woord, die erin verborgen liggen, leren ontdekken; tegelijkertijd echter moeten zij aandacht schenken aan het diepgaande veranderingsproces dat zich onder de volkeren voltrekt” (Ad gentes, 11). In het christelijke leven: door zijn doopsel integreert de gelovige zich in de Kerk door bemiddeling van de huiskerk die het gezin is; “zo ontwikkelt zich een dynamisch proces dat geleidelijk voortschrijdt, onder voortgaande integratie van de gaven van God” (Familiaris consortio, 9), door middel van de onafgebroken bekering tot de liefde die ons bevrijdt van de zonde en volheid van leven biedt.*

Natuurlijk huwelijk en sacramentele volheid

40. Rekening houdend met het gegeven dat de natuurlijke werkelijkheden dienen begrepen te worden vanuit het licht van de genade, mag men niet vergeten dat de verlossingsrealiteit de scheppingswerkelijkheid verlicht en voltooit. Het natuurlijke huwelijk wordt dus volledig verstaan in het licht van zijn sacramentele voltooiing. Het is immers door zijn blik op Christus te richten dat men ten diepste de waarheid van de menselijke relaties kent. «Het mysterie van de mens wordt in feite maar ten volle onthuld in het mysterie van het mens geworden Woord. [...] De Nieuwe Adam, Christus, als openbaring van het mysterie van de Vader en van zijn liefde, toont ten volle wie de mens is en laat hem zijn hoogstaande roeping ontdekken» (GS, 22).

Jezus en het gezin

41. (14) *Jezus zelf, verwijzend naar het originele plan van het menselijk koppel, herbevestigt de onverbreeklijke band van man en vrouw, als Hij zegt: “Omdat u hardleers bent, heeft Mozes u toegestaan uw vrouw te verstoten, maar dat was niet zo vanaf het begin” (Mt 19, 8). De onontbindbaarheid van het huwelijk (“Wat God heeft verbonden, moet de mens niet scheiden” (Mt 19, 6) moet niet allereerst begrepen worden als een ‘juk’ dat mensen wordt opgelegd, maar veeleer als een ‘gave’ die verleend wordt aan mensen die in het huwelijk met elkaar worden verbonden. Zo laat Jezus zien hoe de goddelijke barmhartigheid de mens altijd vergezelt op zijn weg, het versteende hart met zijn genade geneest en transformeert door het te richten op zijn grondbeginsel doorheen de weg van het kruis. De evangeliën maken duidelijk dat het voorbeeld van Jezus een model is voor de Kerk. Jezus is inderdaad opgegroeid in een gezin, heeft zijn eerste tekenen verricht op de bruiloft in Kana en verkondigde de boodschap over de betekenis van het huwelijk als de volheid van de openbaring, die Gods originele plan in ere herstelt (Mt 19, 4). Maar tegelijkertijd bracht Hij wat Hij onderrichtte in de praktijk en liet op die manier de ware betekenis van de barmhartigheid zien. Dat wordt mooi geïllustreerd in zijn ontmoetingen met de Samaritaanse (Joh 4, 1-30) en de overspelige vrouw (Joh 8, 1-11), die Hij door zijn liefdevolle houding tegenover de zondares, tot berouw en bekering brengt (“Ga nu maar en zondig voortaan niet meer”), de noodzakelijke voorwaarde om vergiffenis te kunnen krijgen.*

Onverbreekbaarheid, gave en opgave

42. Het getuigenis van koppels die het christelijk huwelijk in zijn volheid beleven, doet de waarde van deze onverbreekbare vereniging sterk uitkomen en wekt het verlangen op om altijd weer nieuwe wegen van huwelijkstrouw te bewandelen. De onverbreekbaarheid is een menselijk antwoord op het diep verlangen van een wederzijdse en voortdurende liefde. Liefde “voor altijd” wordt een keuze en een

zelfgave, van de partners onderling en van het koppel ten opzichte van God en ten opzichte van hen die God hen toevertrouwt. In dit verband is het belangrijk om in de christelijke gemeenschap de huwelijksverjaardagen te vieren om eraan te herinneren dat het in Christus mogelijk en prachtig is om voor altijd samen door het leven te gaan.

Het Evangelie van het gezin biedt een levensideaal dat rekening moet houden met de gevoeligheden van onze tijd en met de reële moeilijkheden om zijn engagement voor altijd na te komen. Daarom is er een verkondiging nodig die hoop geeft en die geen mensen platwalst. Moge het gezin horen dat de Kerk hen nooit verlaat omwille van “de onverbreekelijke band tussen de geschiedenis van Christus en van de Kerk, met de geschiedenis van het huwelijk en het menselijk gezin» (Franciscus, [Algemene audiëntie, 6 mei 2015](#)).

Familiale levensstijl

43. Herhaaldelijk klonk de oproep om een moraal van dankbaarheid te beklemtonen die de schoonheid van de deugden eigen aan het huwelijksleven doet ontdekken en gedijen, meer bepaald: respect en wederzijds vertrouwen, wederzijdse aanvaarding en dankbaarheid, geduld en vergeving. Paus Franciscus verwoordde het als volgt: op de voordeur van het gezinsleven «zijn drie woorden geschreven [...]: “alstublieft”, “dank u”, “pardon”. Deze woorden openen inderdaad de weg om in het gezin waarachtig en vredevol samen te leven. Het zijn eenvoudige woorden, maar het is niet zo eenvoudig om ze in praktijk te brengen! Ze bezitten een grote kracht: de kracht om het gezin te beschermen, ook doorheen duizend moeilijkheden en beproevingen. Maar als ze ontbreken, ontstaan er barsten die het gezin zelfs kunnen doen uiteenvallen» (Franciscus, [Algemene audiëntie, 13 mei 2015](#)). Het sacrament van het huwelijk tenslotte ontsluit een dynamisme dat alle tijden en liefdesbeproevingen behelst en ondersteunt; want altijd opnieuw vereisen ze een geleidelijke groei gevoed door de genade.

Gezin in Godsheilsplan

44. (15) *De woorden van eeuwig leven die Jezus aan zijn leerlingen gaf, bevatten het onderricht over het huwelijk en het gezin. Jezus' onderricht maakt het ons mogelijk drie fundamentele etappes te onderscheiden in het goddelijke plan voor het huwelijk en het gezin. In het begin is er het oorspronkelijke gezin als God-schepper het allereerste huwelijk tussen Adam en Eva instelt, als stevige fundament van het gezin; God heeft niet alleen de mens geschapen als man en vrouw (Gn 1,27), hij heeft ze ook gezegend opdat ze vruchtbaar zouden zijn en zich vermenigvuldigen (Gn 1, 28). Daarom “zal een mens zijn vader en moeder verlaten en zich hechten aan zijn vrouw, en die twee zullen één zijn” (Gn 2, 24). Deze eenheid werd aangetast door de zonde en is de historische vorm van het huwelijk geworden in de schoot van Gods volk, voor wie Mozes de mogelijkheid bekwam om een scheidingsbrief te schrijven (cf. Dt 24, 1 e.v.). In Jezus' tijd was dit de gangbare praktijk. Met Christus' komst en zijn verzoening van de gevallen wereld eindigde de periode die met Mozes begon.*

Eenwording en vruchtbaarheid van gehuwden

45. Men verwees ook naar het belang van het onderricht van de Heilige Schrift dat kan helpen verduidelijken dat, sinds Genesis, God aan het koppel zijn beeld en gelijkenis geschonken heeft. In diezelfde lijn herinnerde paus Franciscus eraan «dat niet alleen de man op zich beeld is van God, niet alleen de vrouw op zich beeld is van God, maar dat man en vrouw, als koppel, ook beeld zijn van God. Het verschil tussen man en vrouw beoogt niet de tegenstelling of de onderdanigheid, maar de gemeenschap, de levensverwekking, altijd naar het beeld en de gelijkenis van God» ([Algemene audiëntie, 15 april 2015](#)). Voor sommigen is het vanzelfsprekend dat de complementariteit met het eenwordings- en procreatief aspect ingeschreven is in het scheppingsplan. Het eenwordingsaspect, vrucht van een bewuste vrije en overwogen consensus, leidt tot de realisatie van dit procreatief aspect. Daarenboven dient men de voortplantingsdaad te situeren in het perspectief van het verantwoord ouderschap en van het engagement om trouw voor de kinderen te zorgen.

Gezin als beeld van de Drie-eenheid

46. (16) *Jezus, die alles in zich verzoende, heeft huwelijk en gezin in hun oorspronkelijke vorm hersteld (cf. Mc 10, 1-12). Het gezin en het huwelijk zijn door Christus verlost (cf. Ef 5, 21-32), hersteld naar het beeld van de heilige Drie-eenheid, het mysterie van waaruit elke ware liefde voortvloeit. Het huwelijksverbond, ingesteld met de schepping en geopenbaard in de heilsgeschiedenis, ontvangt de volle openbaring van zijn betekenis in Christus en zijn Kerk. Door Christus en doorheen zijn Kerk ontvangen huwelijk en gezin de noodzakelijke genade om te kunnen getuigen van de goddelijke liefde en om het leven in gemeenschap te kunnen leven. Het evangelie van het gezin omspant de geschiedenis van de wereld vanaf de schepping van de mens naar het beeld en de gelijkenis met God (cf. Gn 1, 26-27) tot aan de voleinding van het mysterie van het verbond in Christus aan het einde der tijden met het bruiloftsmaal van het Lam (cf. Apk 19, 9; Joannes Paulus II, Catecheses over de menselijke liefde).*

Hoofdstuk II Gezin en kerkelijk leven

Gezin in kerkelijke documenten

47. (17) *“In de loop van de eeuwen is de Kerk voortdurend blijven onderrichten over huwelijk en gezin. Een van de meest verheven uitdrukkingen van dit leergezag werd voorgesteld op het Tweede Vaticaans Concilie in de pastorale constitutie *Gaudium et Spes*, die een heel hoofdstuk wijdt aan de bevordering van de waardigheid van huwelijk en gezin (cf. *Gaudium et Spes*, 47-52). Het huwelijk wordt er gedefinieerd als een gemeenschap van leven en liefde (*Gaudium et Spes*, 48), waarbij de liefde in het middelpunt van het gezin wordt geplaatst en tegelijkertijd de waarheid van deze liefde wordt getoond in contrast met de verschillende vormen van reductionisme, die aanwezig zijn in de hedendaagse cultuur. De “ware liefde tussen man en vrouw” (*Gaudium et Spes*, 49) impliceert de wederzijdse zelfgave, sluit de seksuele dimensie en de affectiviteit in en integreert ze, en laat ze daarmee aansluiten op het goddelijke plan (*Gaudium et Spes*, 48-49). Bovendien onderstreept *Gaudium et Spes* in hoofdstuk 48 het geworteld zijn van de echtgenoten in Christus: Christus de Heer “treedt in het sacrament van het huwelijk de echtgenoten tegemoet” en blijft bij hen. In de menswording neemt Hij de menselijke liefde aan, zuivert haar, brengt haar tot volheid en schenkt de echtgenoten met zijn Geest het vermogen haar te beleven, hun hele leven doordrenkend van geloof, hoop en liefde. Op die manier worden de echtgenoten als het ware gewijd, bouwen ze door een eigen genade het Lichaam van Christus op en vormen zij een huiskerk (cf. *Lumen gentium*, 11). Daarom ook kijkt de Kerk naar het christelijk gezin om haar mysterie ten volle te kunnen begrijpen. Want het gezin laat dit mysterie op een authentieke manier zien” (*Instrumentum laboris*, 4).*

Missionaire dimensie van het gezin

48. Tegen de achtergrond van het onderricht van het concilie en van het leergezag, werd gesuggereerd om de missionaire dimensie van het gezin als huiskerk te verdiepen. De huiskerk vindt haar wortels in het sacrament van het doopsel en ontplooit haar dienende rol door het opnemen van haar taak te midden van de christelijke gemeenschap. Uiteraard is het gezin missionair en haar geloof groeit als men het doorgeeft aan anderen. Om deze missionaire taak die aan het gezin is toevertrouwd meer te accentueren is het dringend nodig dat christelijke gezinnen weer hun roeping ontdekken om door hun leven te getuigen van het Evangelie zonder te verbergen in wat ze zelf geloven. Het feit zelf van een echte gezinsverbondenheid te beleven is reeds een missionaire verkondiging. Vanuit dit perspectief kan het gezin door haar getuigenis meewerken aan het pastoraal gebeuren zoals solidariteit met de armen, openheid voor de verschillen tussen mensen, zorg voor de schepping en engagement om daar waar men leeft het algemeen welzijn te bevorderen.

Gezin, een kerkelijke weg

49. (18) *“In het spoor van het Tweede Vaticaans Concilie heeft het pauselijke leergezag de leer over huwelijk en gezin verdiept. Vooral de zalige paus Paulus VI heeft met de encycliek *Humanae vitae* de*

innige band belicht tussen de huwelijksliefde en de voortplanting van het leven. De heilige Joannes Paulus II koesterde een bijzondere aandacht voor het gezin in zijn catecheses over de menselijke liefde, in zijn Brief aan de gezinnen (Gratissimam sane) en vooral in zijn apostolische exhortatie Familiaris Consortio. In deze documenten definieerde hij het gezin als de “weg van de Kerk”; hij gaf een algemeen overzicht van de roeping van man en vrouw tot de liefde; hij gaf de fundamentele richtlijnen aan voor een gezinsspastoraal en voor de aanwezigheid van het gezin in de samenleving. Vooral in verband met de huwelijksliefde (cf. Familiaris Consortio, 13) beschreef hij de manier waarop de echtgenoten in hun wederzijdse liefde de gave van de Geest van Christus ontvangen en hun roeping tot heiligheid beleven” (Instrumentum laboris, 5).

Goddelijke maat van de liefde

50. (19) *“Benedictus XVI pakte in zijn encycliek Deus Caritas Est het thema van de waarheid van de liefde tussen man en vrouw opnieuw op, een liefde die slechts ten volle kan begrepen worden in het licht van de liefde van de gekruisigde Christus (cf. Deus Caritas Est, 2). Hij herbevestigt hoe “het huwelijk, dat gebaseerd is op een exclusieve en definitieve liefde, een icoon wordt van de relatie van God met zijn volk en omgekeerd: de manier waarop God liefheeft, wordt de maatstaf van de menselijke liefde” (Deus Caritas Est, 11). Bovendien onderstreept hij in de encycliek Caritas in Veritate het belang van de liefde “als levensprincipe in de samenleving (cf. Deus Caritas Est, 44), de plaats waar mensen de ervaring van het gemeenschappelijk welzijn leren” (Instrumentum laboris, 6).*

Biddend gezin

51. Het onderricht van verschillende pausen roept op om de spirituele dimensie van het gezin te verdiepen door het opnieuw ontdekken van het gezinsgebed en van het gezamenlijk luisteren naar Gods Woord, van waaruit het liefdesengagement gestalte krijgt. Voor het gezinsleven is het opnieuw beleven van de dag des Heren, als teken van een oprecht kerkelijke engagement, heel belangrijk. Daarnaast stelt men een degelijke pastorale begeleiding voor die een gezinsspiritualiteit ontwikkelt midden het leven zoals het is en die ook antwoorden aanreikt op vragen die voortkomen uit het dagelijks leven. Het is van belang dat de gezinsspiritualiteit gevoed wordt door krachtige geloofservaringen, in het bijzonder door een trouwe deelname aan de eucharistie, «bron en hoogtepunt van ieder christelijk leven» (LG, 11).

Gezin en geloof

52. (20) *“Paus Franciscus citeert de encycliek Lumen Fidei om de band tussen gezin en geloof te verduidelijken: ‘Christus ontmoeten, zich laten grijpen en leiden door zijn liefde, het verbreedt de horizon van het bestaan, het geeft een vaste hoop, die niet zal teleurstellen. Het geloof is geen toevluchtsoord voor wie niet durft te leven, maar iets dat ons leven laat opbloeien. Het maakt ons bewust van een grootse roeping, de roeping tot de liefde. Het verzekert ons dat die liefde betrouwbaar is, het waard is zich eraan over te geven, omdat ze gebouwd is op Gods trouw, die sterker is dan onze eigen zwakheid’ (Lumen Fidei, 53)” (Instrumentum laboris, 7).*

Catechese en gezin

53. Velen vinden een vernieuwd catechetisch traject voor het gezin noodzakelijk. Dit moet ervoor zorgen dat men de gezinnen actief betreft bij de catechese, vooral van hun kinderen, en in samenwerking met priesters, diakens en gewijde personen. Deze samenwerking helpt om de huwelijksroeping te benaderen als een belangrijke realiteit, waarop men zich degelijk en systematisch moet voorbereiden. De integratie van hechte christelijke gezinnen en van betrouwbare bedienaars verstevigt de geloofwaardigheid van een gemeenschap die een boodschap brengt naar jongeren die op weg zijn om grote levenskeuzes te maken.

De christelijke gemeenschap moet er afstand van doen een “dienstencentrum” te zijn, om veeleer een plaats te worden waar gezinnen ontluiken, elkaar ontmoeten, zich met elkaar confronteren door samen een geloofsweg te bewandelen en samen een traject van groei en wederzijdse uitwisseling te volgen.

Onverbreekbaarheid van het huwelijk en vreugde van het samenleven

54. (21) *De wederzijdse zelfgave in het sacrament van het huwelijk is geworteld in de genade van het doopsel, dat het fundamentele verbond van elke mens met Christus in de Kerk instelt. In dit wederzijds aanvaarden en met de genade van Christus beloven de jonggehuwden elkaar wederzijds totale zelfgave, trouw en openheid op nieuw leven. Zij erkennen de gaven die God hun aanbiedt als wezenlijke elementen van het huwelijk en doen dat door hun wederzijdse engagement ernstig te nemen, in Gods naam en tegenover de Kerk. Het geloof maakt het juist mogelijk om de weldaden van het huwelijk te aanvaarden als een engagement, dat dankzij de genade van het sacrament gemakkelijker volgehouden kan worden. God zegent de liefde van de echtelieden en bekrachtigt haar onverbreekelijkheid door hen de noodzakelijke hulp te bieden om de trouw, de wederzijdse complementariteit en de openheid op nieuw leven te blijven beleven. Daarom richt de blik van de Kerk zich naar het gehuwde koppel als naar het hart van het hele gezin, dat zelf op zijn beurt zijn blik richt op Jezus.*

55. Vreugde drukt uit dat een persoon tot volle ontplooiing komt. Om de specifieke vreugde die voortkomt uit de eenheid van de gehuwden en van het stichten van een nieuw gezin te belichten, is het goed het gezin voor te stellen als een plaats van persoonlijke en belangeloze relaties. Daarin onderscheidt het gezin zich van andere sociale groepen. De wederzijdse en belangeloze gave, het leven dat geboren wordt en de aandacht voor elk van zijn leden, van de kleinste tot de oudste, zijn slechts enkele aspecten die het unieke van het gezin in zijn schoonheid beschrijven. Het is van belang om het idee te laten rijpen dat het gezin een keuze is voor heel het leven die ons bestaan niet begrenst, maar het juist rijker en voller maakt, zelfs te midden van moeilijkheden.

Doorheen deze levenskeuze bouwt het gezin de samenleving op, niet als de som van het aantal inwoners per gebied, niet als een groep burgers van een staat, maar als een authentieke ervaring van een volk, en van het Volk van God.

Hoofdstuk III Gezin op weg naar haar volheid

Scheppingsmysterie van het huwelijk

56. (22) *In datzelfde perspectief, door zich het onderricht eigen te maken van de Apostel, die leert dat de hele schepping bedacht is geworden in Christus en voor Hem (cf. Kol 1, 16), heeft het Tweede Vaticaans Concilie zijn waardering willen uitspreken voor het natuurlijke huwelijk en voor de waardevolle elementen die aanwezig zijn in andere religies (cf. Nostra aetate, 2) en culturen, ondanks de beperkingen en gebreken (cf. Redemptoris missio, 55). De aanwezigheid van de kiemen van het Woord (cf. Ad gentes, 11) in deze culturen zou in sommige opzichten ook toegepast kunnen worden op het huwelijk en het gezin in vele culturen en niet-christelijke samenlevingen en individuen. Er bestaan dus ook waardevolle elementen in sommige vormen buiten het christelijke huwelijk – in elk geval gebaseerd op de stabiele en waarachtige relatie tussen een man en een vrouw – waarvan wij vinden dat ze in elk geval op het christelijke huwelijk georiënteerd zijn. Met oog voor de menselijke wijsheid van volkeren en culturen erkent de Kerk ook dit gezinstype als de noodzakelijke en vruchtbare basis van het menselijke samenleven.*

57. De Kerk is zich bewust van het verheven niveau van het scheppingsmysterie van het huwelijk tussen man en vrouw. Daarom dient de Kerk de nadruk te leggen op de oorspronkelijke scheppingsgenade die werkzaam aanwezig is in de ervaring van een huwelijksverbond dat steunt op de oprechte intentie om aan deze oorspronkelijke roeping te beantwoorden en ze oprecht te beleven. De ernst van de instemming met zo'n project en de moed die dit vereist, moet in het bijzonder gewaardeerd

worden, zeker nu dat de waarde van deze inspiratie die betrekking heeft op alle gezinsbanden, in twijfel wordt getrokken, of zelfs gecensureerd of verdrongen wordt.

Zelfs als de groei naar een mogelijke beslissing tot een sacramenteel huwelijk tussen mensen die samenleven of burgerlijk getrouwd zijn, nog maar een gedachte of in een initiële fase is, wordt er gevraagd dat de Kerk zich niet onttrekt aan haar taak om hen aan te moedigen en te ondersteunen op die weg. Tegelijkertijd is het goed dat de Kerk haar waardering en vriendschap uitdrukt voor het al opgenomen engagement, waarvan zij de elementen die in overeenstemming zijn met het goddelijk scheppingsplan erkent.

Men benadrukt het belang om een aangepaste pastoraal te ontwikkelen voor echtparen met een verschillende godsdienst. Hun aantal stijgt niet alleen in missiegebieden, maar ook in landen die een lange christelijke traditie hebben.

Waarheid en schoonheid van het gezin en barmhartigheid tegenover gebroken en kwetsbare gezinnen

58. (23) *Met diepe vreugde en vertroosting kijkt de Kerk naar de gezinnen die trouw blijven aan het onderricht van het evangelie en ze dankt en bemoedigt hen voor hun getuigenis. Ze getuigen inderdaad op een geloofwaardige manier van de schoonheid van het onverbreekelijke huwelijk, waarin de partners elkaar trouw blijven. Het is in het gezin, “die een huiskerk kan worden genoemd” (Lumen gentium, 11), dat de eerste kerkelijke ervaring van gemeenschap tussen personen kan rijpen, waarin het mysterie van de Drie-eenheid, door Gods genade, weerspiegeld wordt. In een gezin “leert men de volharding en de vreugde in het werk, de broederlijke liefde, de edelmoedige, zelfs herhaalde vergeving en vooral de goddelijke eredienst door het gebed en de opoffering van zijn leven” (Catechismus van de Katholieke Kerk, nr. 1657). De heilige familie van Nazareth is daarvan het bewonderenswaardige model, in wiens school “wij begrijpen waarom wij een spirituele discipline moeten blijven hebben als wij het onderricht van het evangelie willen volgen en Christus’ leerlingen willen worden” (de zalige paus Paulus VI, Toespraak in Nazareth, op 5 januari 1964). Het evangelie van het gezin voedt ook de zaadjes die wachten op rijping en moet ook zorg dragen voor de bomen die verdord zijn en niet aan hun lot mogen worden overgelaten.*

Intieme band tussen Kerk en gezin

59. De zegening en de verantwoordelijkheid van een nieuw gezin, bezegeld in het kerkelijk sacrament, houdt de beschikbaarheid in om in de christelijke gemeenschap de waarde van het verbond tussen man en vrouw te ondersteunen en te bevorderen en dit zowel op sociaal vlak, op vlak van procreatie, op vlak van zorg voor de zwaksten en op vlak van het gemeenschapsleven. Deze beschikbaarheid vereist een verantwoordelijkheid die terecht ondersteund, erkend en gewaardeerd wordt.

Krachtens het christelijk sacrament wordt het gezin op alle vlakken een weldaad voor de Kerk, die van haar kant vraagt om ook als een weldaad voor het nieuwe gezin beschouwd te worden. In dit perspectief zal deze nederige omschrijving van een gelijkwaardige wederkerigheid als “bonum ecclesiae” zeker een waardevol geschenk zijn voor de hedendaagse Kerk: de Kerk is een weldaad voor het gezin, en het gezin is een weldaad voor de Kerk. De sacramentele gave van de Heer behoeden is, op een verschillende wijze, zowel de verantwoordelijkheid van het christelijk echtpaar als van de christelijke gemeenschap. Tegenover de steeds groter wordende uitdaging om de huwelijksseenheid te bewaren zal de erkenning van de respectievelijke realisaties en tekorten op een loyale wijze door het koppel bekeken worden met de hulp van de gemeenschap om zo te begrijpen, te evalueren en te herstellen wat door beide partijen nagelaten of verwaarloosd werd.

60. (24) *Als betrouwbare lerares en zorgzame moeder erkent de Kerk dat er voor gedoopten geen enkele andere huwelijksband dan de sacramentele bestaat en dat elke breuk hiermee tegen de wil van God ingaat. Zij is zich tegelijkertijd bewust van de zwakte van heel wat van haar kinderen die het erg lastig hebben op de weg van het geloof. “We moeten dus – zonder tekort te doen aan het evangelische*

ideaal – barmhartig en geduldig de mensen begeleiden in de verschillende fases van hun groeiproces als mens, dag na dag (...) Binnen de menselijke begrenzing een kleine stap zetten, kan door God sterker gewaardeerd worden dan een leven leiden dat uiterlijk correct is, maar geen grote moeilijkheden kent. De vertroosting en de aanmoediging van de helende liefde van God, die op een mysterieuze manier aanwezig is in ieder mens, voorbij zijn fouten en tekortkomingen, mogen niemand onthouden worden” (Evangelii gaudium, 44).

Gezin, gave en opgave

61. Als gelovigen kan men mensen die nog niet het belang van het sacramenteel huwelijk begrepen hebben, benaderen in een oprechte vriendschap en hen aanvaarden zoals ze zijn, zonder te oordelen, hun fundamentele behoeften beantwoorden en tegelijkertijd getuigen van Gods liefde en barmhartigheid. Zonder afstand te doen van de weldaad en de waarde van het christelijk huwelijk, is het belangrijk te beseffen dat we allen zwak zijn, zondaars zoals de anderen. Daarenboven dient men zich bewust te worden dat in Gods plan, het gezin geen plicht maar een geschenk is en dat de beslissing tot het sacrament niet een verworvenheid is vanaf het begin, maar een weg om te groeien, een doel om te bereiken.

Helpen de volheid bereiken

62. (25) *Als het gaat om een pastorale aanpak van de mensen die een burgerlijk huwelijk hebben afgesloten, de hertrouwde echtgescheidenen of zij die gewoon ongehuwd samenleven, komt het de Kerk toe hen de goddelijke pedagogie van de genade in hun leven te openbaren en hen te helpen om de volheid van het plan dat God met hen heeft te bereiken. Door de blik te volgen van Christus, waarvan het licht elke mens verlicht (cf. Joh 1, 9; Gaudium et spes, 22), richt de Kerk zich liefdevol tot hen die op een onvolledige manier aan haar leven deelnemen. De Kerk erkent dat Gods genade ook in hun leven werkzaam is door hen de moed te geven het goede te volbrengen, zorg te dragen voor elkaar en ten dienste te staan van de gemeenschap waarin ze leven en werken.*

63. De christelijke gemeenschap moet zich gastvrij opstellen tegenover koppels met moeilijkheden, vooral dankzij de nabijheid van gezinnen die het christelijk huwelijk beleven. De Kerk moet de gehuwden die het risico lopen op een scheiding nabij zijn, om hen de schoonheid en de kracht van hun huwelijksleven opnieuw te laten ontdekken. In geval dat hun relatie toch op een jammerlijk einde afstevent, moet de Kerk dit pijnlijk moment fijngevoelig begeleiden opdat de schadelijke conflicten tussen de echtgenoten zich niet verder verscherpen en vooral ook opdat de kinderen zo weinig mogelijk eronder zouden lijden.

Het is wenselijk dat de bisdommen trajecten uitwerken voor een progressieve betrokkenheid van mensen die samen wonen of die burgerlijk getrouwd zijn. Vertrekkend van het burgerlijk huwelijk kunnen ze zo uiteindelijk, na een periode van onderscheiding, bewust kiezen voor een christelijk huwelijk.

64. (26) *De Kerk kijkt met de nodige bezorgdheid naar het wantrouwen van vele jonge mensen tegenover het huwelijksengagement en ze lijdt onder de overhaasting waarmee talrijke gelovigen beslissen een einde te maken aan de verbintenis waarvoor ze zich hebben geëngageerd en meteen een nieuwe aangaan. Die gelovigen, die deel uitmaken van de Kerk, hebben nood aan een barmhartige en bemoedigende pastorale aandacht die hen leert op een doeltreffende manier situaties te onderscheiden. Er is alle reden toe jonge gedoopten aan te moedigen niet te twifelen aan de rijkdom die het sacrament van het huwelijk kan betekenen voor hun verwachtingen op het vlak van de liefde, gesterkt door de steun die ze ontvangen van Christus' genade en van de mogelijkheid om ten volle aan het leven van de Kerk deel te nemen.*

Jongeren en hun vrees om te trouwen

65. Omwille van de vele echtscheidingen zijn vele jongeren bang om ook te mislukken in het huwelijksleven. Het is dus noodzakelijk om heel aandachtig de diepere motivaties van hun afwijzing van het huwelijk en van hun ontmoediging te onderzoeken. In heel wat gevallen hebben deze motivaties te maken met het besef dat het doel – hoe gewaardeerd en gewenst ook – niet evenredig lijkt met een redelijke inzet van hun eigen krachten of met hun onoverkomelijke twijfel met betrekking tot de duurzaamheid van hun eigen gevoelens. Meer dan hun allergie voor een trouwe en standvastige liefde, die het voorwerp blijft van hun verlangen, is het vaak hun bezorgdheid, of zelfs hun angst, om zo'n liefde niet waar te maken, die leidt tot de afwijzing. Men beroept zich op deze moeilijkheid, die op zich te overwinnen is, als een bewijs van radicale onmogelijkheid. Daarnaast kunnen sociale fatsoensnormen of economische problemen verbonden aan een huwelijksviering hun beslissing om niet te trouwen beïnvloeden.

66. (27) *In dat opzicht vereist vandaag een nieuwe dimensie van de gezinsspastoraal de nodige aandacht: de realiteit van het burgerlijke huwelijk tussen een man en een vrouw, traditionele huwelijken en, rekening houdend met de betrokken verschillen, ook het buitenechtelijk samenleven. Als de band tussen de partners door een publieke verbintenis een zekere stabiliteit bereikt, en als ze gekenmerkt wordt door een diepe affectie, de verantwoordelijkheid voor de kinderen en het vermogen om beproevingen te boven te komen, kan ze beschouwd worden als een gelegenheid die mogelijkheden biedt om zich verder te ontwikkelen in de richting van het sacrament van het huwelijk. Niettemin wordt het ongehuwde samenleven al te vaak niet bekeken vanuit het perspectief van een mogelijk huwelijk en zonder de minste intentie om een institutionele relatie uit te bouwen.*

67. (28) *In overeenstemming met de barmhartige blik van Christus moet de Kerk de meest kwetsbare van haar kinderen, die de sporen van gekwetste en verloren liefde dragen, met aandacht en toewijding begeleiden door hen het vertrouwen en de hoop terug te geven, zoals het licht van een vuurtoren in de haven of van een toort die in het midden van een menigte omhooggehouden wordt, om zij die de weg verloren zijn geraakt of zich in volle storm bevinden te verlichten. In het bewustzijn dat de grootste barmhartigheid erin bestaat met liefde de waarheid te spreken, overstijgen we het medelijden. De barmhartige liefde trekt aan en verenigt, en op die manier transformeert en verheft ze de liefde. Ze nodigt uit tot bekering. En op dezelfde manier verstaan we de houding van de Heer, die de overspelige vrouw niet veroordeelt, maar haar vraagt niet meer te zondigen (cf. Joh 8, 1-11).*

Barmhartigheid is geopenbaarde waarheid

68. De Kerk dient te vertrekken van concrete hedendaagse gezinssituaties, te beginnen met hen die het meest lijden, want allen hebben ze barmhartigheid nodig. In de barmhartigheid schittert Gods almacht waardoor Hij steeds opnieuw trouw is aan zijn wezen die liefde (cf. *1 Joh 4,8*) is en aan zijn verbond. Barmhartigheid is de openbaring van Gods trouw en van Gods wezen en tegelijkertijd is het de kern van de christelijke identiteit. Bijgevolg doet barmhartigheid niets af van de waarheid. Barmhartigheid zelf is geopenbaarde waarheid en is nauw verbonden met de fundamentele geloofswerkelijkheden – menswording, dood en verrijzenis van de Heer – zonder dewelke zij in het niets verdwijnt. Barmhartigheid is «de kern van de openbaring van Jezus Christus» (MV, 25).

III^{de} DEEL ZENDING VAN HET GEZIN VANDAAG

Hoofdstuk I Gezin en evangelisatie

Evangelie van het gezin verkondigen vandaag in verschillende contexten

69. (29) *De synodale dialoog is wat langer stil blijven staan bij enkele van de meest dringende pastorale kwesties zodat ze concreet aangepakt zouden kunnen worden in de afzonderlijke lokale Kerken, in gemeenschap 'cum Petro et sub Petro'. De verkondiging van het evangelie van het gezin is dringend nodig voor de nieuwe evangelisatie. De Kerk is geroepen om dit te realiseren met de tederheid van een moeder en de duidelijkheid van een leraar (cf. Ef 4, 15), in trouw aan de barmhartige kenosis van Christus. De waarheid incarneert zich in de menselijke zwakheid, niet om haar te veroordelen, maar om haar te redden (cf. Joh 3, 16-17).*

Tederheid in het gezin – tederheid van God

70. Tederheid betekent met vreugde geven en de vreugde van zich bemind te voelen opwekken bij de ander. Tederheid wordt vooral zichtbaar in een fijngevoelig omgaan met de grenzen van de ander, vooral wanneer ze op een ontegensprekelijke manier opvallen. Met tact en respect de ander bejegenen betekent zijn wonden verzorgen en hem hoop geven door het vertrouwen bij de ander aan te wakkeren. Tederheid in gezinsrelaties is een dagelijkse deugd die een hulp is om interne en relationele conflicten te overwinnen. Paus Franciscus nodigt ons uit hierover na te denken: «Hebben we de moed om met tederheid moeilijkheden en problemen van de persoon die naast ons leeft te aanvaarden, of kiezen we voor efficiënte onpersoonlijke oplossingen die de evangelische warmte missen? Hoe heeft de hedendaagse wereld behoefte aan tederheid! Goddelijk geduld, goddelijke nabijheid, goddelijke tederheid » (*Homilie ter gelegenheid van de Middernachtmis op het Hoogfeest van Kerstmis, 24 december 2014*).

71. (30) *Evangeliseren valt onder de verantwoordelijkheid van het hele volk van God, ieder volgens zijn eigen ambt en charisma. Zonder het vreugdevolle getuigenis van de echtgenoten en gezinnen riskeert verkondiging, ook al wordt ze correct uitgevoerd, verkeerd begrepen te worden en te verdrinken in de zee van woorden die onze samenleving kenmerkt (cf. Novo millennio ineunte, 50). De synodevaders hebben al verschillende keren onderstreept dat katholieke gezinnen, op grond van de genade van het huwelijks sacrament, geroepen zijn om zelf de dragers van elke gezinspastoraal te zijn.*

Pastoraal engagement van het gezin

72. De Kerk dient een gevoel van kerkelijke verbondenheid te bewerken in de gezinnen, een “wij-gevoel” waarin niemand van haar leden vergeten wordt. Allen moeten bemoedigd worden om hun mogelijkheden te ontwikkelen en om hun levensproject waar te maken in dienst van het Rijk Gods. Ieder gezin dat geïntegreerd is in de Kerk, herontdekt de vreugde om in verbondenheid met andere gezinnen het algemeen welzijn in de samenleving te dienen door een gezinsvriendelijke politiek, economie en cultuur aan te moedigen, in het bijzonder door gebruik te maken van sociale netwerken en de media.

Het is wenselijk dat er kleine gemeenschappen van gezinnen zouden gevormd worden die levende getuigen zijn van de evangelische waarden. Er is nood aan het voorbereiden, vormen en aanstellen van sommige gezinnen om andere gezinnen te begeleiden naar een christelijke levenswijze toe. Gezinnen die zich beschikbaar stellen voor een missieopdracht “ad gentes” mogen niet vergeten worden en moeten aangemoedigd worden. Ten slotte vindt men dat jongerenpastoraal en gezinspastoraal met elkaar verbonden moeten worden.

Huwelijksliturgie

73. Gedurende een lange tijd zijn toekomstige echtparen bezig met hun huwelijksvoorbereiding. Ook aan de huwelijksviering moet de nodige aandacht besteed worden. Deze gaat bij voorkeur door in de gemeenschap waartoe één van beide partners behoort. Vooral het spiritueel en kerkelijk karakter moet beklemtoond worden. De christelijke gemeenschap deelt hartelijk en vreugdevol in dit

huwelijksgebeuren. Zij roept de Heilige Geest aan, en verwelkomt het nieuwe gezin in haar midden opdat het zich als huiskerk een deel van de grote kerkelijke familie zou voelen.

Heel dikwijls heeft de celebrant de kans om de aanwezige gemeenschap die bestaat uit mensen die niet sterk betrokken zijn bij het kerkelijk leven of die tot een andere godsdienst behoren, toe te spreken. Dit is een waardevolle gelegenheid om het Evangelie van het gezin te verkondigen. Deze verkondiging kan bij de aanwezige gezinnen een stimulans zijn om het geloof en de liefde die van God komen opnieuw te ontdekken. De huwelijksviering is ook een uitstekende gelegenheid om de aanwezigen uit te nodigen tot de viering van het sacrament van de Verzoening.

Gezin als werk van God

74. (31) Het is van fundamenteel belang het primaat van de genade en bijgevolg de mogelijkheden die de Geest door het sacrament aanbiedt, te onderstrepen. Het komt erop aan de mensen te laten ervaren dat het evangelie een vreugde is die “het hart en het hele leven vult”, omdat wij in Christus “bevrijd zijn van zonde, verdriet, innerlijke leegte en eenzaamheid” (Evangelii gaudium, 1). In het licht van de parabel van de zaaier (cf. Mt 13, 3) bestaat onze opdracht erin mee te werken aan het zaaien: de rest is Gods werk. En we mogen ook niet vergeten dat de Kerk die predikt over het gezin een teken van tegenspraak is.

75. De kracht van de genade toont zich in haar volheid wanneer het gezin in een gelovige ontvankelijkheid het huwelijk als een roeping beleeft. In dit verband werd gesuggereerd om het gelovig getuigenis van christelijke echtparen te ondersteunen en aan te moedigen. Ook dacht men aan het uitbouwen, vooral voor de jeugd, van degelijke trajecten die de doopselgenade doet groeien. In de verkondiging en de catechese, vooral ook in ontmoetingen en cursussen gegeven door pastoraal verantwoordelijken, dient men aandacht te hebben voor een ervaringsgerichte en rijke symbooltaal, om daadwerkelijk de toehoorders te raken en hen te vormen tot het aanroepen en erkennen van Gods aanwezigheid in het sacramenteel huwelijksleven dat een voortdurende bekering inhoudt.

Missionaire bekering en nieuwe taal

76. (32) Daarom wordt van de hele Kerk een missionaire bekering gevraagd: we mogen ons niet beperken tot een verkondiging die puur theoretisch blijft en niets te maken heeft met de echte problemen van de mensen. We mogen nooit vergeten dat de geloofscrisis ook een crisis van het huwelijk en van het gezin inhoudt en dat als gevolg daarvan de overdracht van datzelfde geloof van de ouders op de kinderen vaak onderbroken is geworden. Op een echt stevig onderbouwd geloof heeft het opleggen van bepaalde culturele perspectieven die het gezin en het huwelijk verzwakken, nauwelijks invloed.

77. (33) De bekering moet ook gebeuren in de taal die wij spreken, zodat onze taal effectief betekenisvol kan worden. De verkondiging moet laten aanvoelen dat het gezinsevangelie tegemoet komt aan de diepste verwachtingen van de menselijke persoon: eenieders waardigheid en de volledige vervulling in wederkerigheid, gemeenschap en vruchtbaarheid. Het komt niet alleen erop aan regels op te stellen, maar ook waarden aan te nemen die beantwoorden aan de noden van hen die vandaag moeten leven in de meest gesecculariseerde landen.

78. De christelijke boodschap dient bij voorkeur in een hoopgevende taal verkondigd te worden. Het is noodzakelijk om de morele leer van de Kerk, in voeling met de levensomstandigheden van mensen, te brengen in een klare en uitnodigende communicatie, die niet moraliseert, oordeelt of controleert.

Door het feit dat velen verschillende thema's van het kerkelijk Leergezag niet begrijpen, is er dringend nood aan een taal die iedereen, en in het bijzonder jongeren, kan raken om de schoonheid van de

gezinsliefde door te geven en om de betekenis van woorden als gave, echtelijke liefde, vruchtbaarheid en voortplanting te doen begrijpen.

Culturele bemiddeling

79. Er is een culturele bemiddeling nodig om het geloof op een meer aangepaste manier door te geven, om op een samenhangende wijze de trouw zowel aan het Evangelie van Jezus als aan de hedendaagse mens te verwoorden. Zoals de zalige Paulus VI het onderrichtte: «In het bijzonder aan ons, Herders in de Kerk, komt de plicht toe om met durf en wijsheid en trouw aan de inhoud, meer aangepaste en efficiëntere wegen te zoeken om de evangelische boodschap te verkondigen aan de mensen van onze tijd» (EN, 40).

Vandaag in het bijzonder moet men een vreugdevolle en optimistische verkondiging van de geloofswaarheden over het gezin beklemtonen en zich daarin laten bijstaan door gespecialiseerde teams, communicatie experts die op de hoogte zijn van de problemen die de huidige levenswijzen veroorzaken.

Woord van God, bron voor het spiritueel leven van het gezin

80. (34) *Het woord van God is bron van leven en spiritualiteit voor het gezin. De hele gezinspastoraal moet mensen toelaten zich innerlijk te modelleren en te vormen als leden van de huiskerk door middel van de biddende lezing van de heilige Schrift door de Kerk. Het woord van God is niet alleen goed nieuws voor het privéleven van mensen, maar ook een beoordelingscriterium en een licht dat toelaat de verschillende uitdagingen waarmee gehuwde koppels en gezinnen geconfronteerd worden te onderscheiden.*

81. In het licht van het Woord van God, dat een onderscheidingsvermogen in de meest uiteenlopende situaties vereist, moet de pastoraal zonder vooroordelen in een openheid dialogeren, in het bijzonder met katholieken die inzake huwelijk en gezin niet of slechts gedeeltelijk leven volgens de kerkelijke leer.

Symfonie van verschillen

82. (35) *Tezelfdertijd hebben vele synodevaders aangedrongen op een meer positieve benadering van de rijkdom van de verschillende religieuze ervaringen, zonder de moeilijkheden die daaraan verbonden zijn te verzwijgen. In de verschillende religieuze werkelijkheden en de grote culturele diversiteit die de landen kenmerkt, komt het eerst en vooral erop aan de positieve mogelijkheden ervan te waarderen en dan, op basis daarvan, de beperkingen en tekorten te evalueren.*

83. Vertrekkend van de religieuze en culturele pluraliteit is het te hopen dat de Synode het beeld van «een symfonie van verschillen» behoudt en waardeert. Huwelijks- en gezinspastoraal moet in zijn geheel, haar waardering uitdrukken tegenover de positieve elementen die aanwezig zijn in diverse religieuze en culturele ervaringen die een “praeparatio evangelica” zijn. Via ontmoetingen met mensen die de authentieke waarden van het huwelijk bewust geworden zijn en daarin ook hun verantwoordelijkheid opnemen, kan men zoeken naar een samenwerking ter bevordering en verdediging van het gezin.

Hoofdstuk II Gezin en vorming

Huwelijksvoorbereiding

84. (36) *Het christelijke huwelijk is een roeping die begeleid moet worden door een geschikte voorbereiding langs een geloofsparcours, met een eigen rijp onderscheidingsvermogen, en mag niet*

uitsluitend als een culturele traditie of een sociale of wettelijke vereiste worden beschouwd. Daarom moet de vorming noodzakelijkerwijze het individu en het koppel zo begeleiden op hun weg dat de levenservaring van de hele kerkgemeenschap in het onderricht van de geloofsinhouden kan worden betrokken.

85. Om de roeping tot het christelijk huwelijk te begrijpen, is de verbetering van de voorbereiding tot dit sacrament noodzakelijk. In het bijzonder moet de voorhuwelijks catechese, waarvan de inhoud soms heel pover is en die een integraal onderdeel vormt van de gewone pastorale, aangepakt worden. Het is belangrijk dat de echtgenoten op een verantwoorde manier hun geloof vormen en dat dit geloof steunt op de leer van de Kerk die klaar en duidelijk onderricht wordt.

De pastoraal van de toekomstige echtparen moet zelf ook geïntegreerd zijn in het algemeen engagement van de christelijke gemeenschap en ze moet op een gepaste en overtuigende manier de evangelische boodschap over menselijke waardigheid, vrijheid en respect voor de mensenrechten doorgeven.

86. Te midden van de huidige culturele veranderingen worden er vaak modellen die niet verenigbaar zijn met de christelijke visie op het gezin voorgehouden en zelfs opgedrongen. Bijgevolg zullen er vormingstrajecten nodig zijn die mensen helpen om op een juiste manier hun liefdesverlangen in een seksuele taal te verwoorden. In de huidige culturele en sociale context, waar seksualiteit vaak los gekoppeld wordt van een authentiek liefdesproject, mag het gezin niet de enige plaats zijn waar seksualiteitsopvoeding gegeven wordt, ook al blijft het gezin een bevoorrechte opvoedingsplaats. Daarom moeten er degelijke pastorale trajecten ontwikkeld worden die gezinnen ondersteunen, die zich richten zowel naar individuen als naar koppels en die een bijzondere aandacht schenken aan jongeren in de puberteit en de adolescentie om hen te helpen de schoonheid van de seksualiteit binnen de liefde te ontdekken.

In bepaalde landen wordt er door de publieke overheid een vorming opgelegd, waarvan de inhoud tegengesteld is aan de menselijke en christelijke visie. In dit verband moeten opvoeders zich met klem beroepen op hun recht van gewetensbezwaar.

Vorming van toekomstige priesters

87. (37) *De synodevaders hebben verschillende keren herinnerd aan de noodzaak van een radicale vernieuwing van de pastorale praktijk in het licht van het evangelie van het gezin en opgeroepen om de individualistische optiek, die haar nog altijd kenmerkt, te overstijgen. Daarom werd verschillende keren de klemtoon gelegd op de vernieuwing van de vorming van priesters en andere pastorale werkers, met een grotere betrokkenheid van de gezinnen.*

88. Het eigen gezin is de bakermat voor een priesterroeping. Dit getuigenis voedt ook het geloof in het gezin. Er wordt een ruime toenemende behoefte gevoeld om gezinnen, en in het bijzonder de vrouwelijke aanwezigheid, te integreren in de priesteropleiding. Men suggereert om seminaristen tijdens hun vorming gedurende langere perioden in hun gezin te laten verblijven, en hen zo te begeleiden in hun ervaringen van gezinspastoraal en in het verwerven van gepaste inzichten in de huidige gezinssituaties. Daarnaast moet men er ook rekening mee houden dat sommige seminaristen uit moeilijke gezinssituaties komen. De aanwezigheid van leken en gezinnen in het seminarie kan ertoe bijdragen dat priesterkandidaten de verrijkende waarde van de verschillende roepingen begrijpen. In de vorming tot het gewijde priesterschap mag men de affectieve en psychologische ontwikkeling niet verwaarlozen, onder meer door hen rechtstreeks te laten deelnemen aan gepaste trajecten.

Vorming van clerus en pastores

89. In de permanente vorming van clerus en pastores is het wenselijk dat men met gepaste instrumenten voortdurend aandacht heeft voor de affectieve en psychologische vorming die men nodig zal hebben voor de pastorale begeleiding van de gezinnen. Men suggereert een intensievere samenwerking tussen

de diocesane dienst voor de gezinspastoraal en de andere pastorale diensten om het pastoraal handelen doeltreffender te maken.

Gezin en publieke instellingen

90. (38) *Zij hebben ook de noodzaak onderstreept van een evangelisatie die in alle openheid de culturele, sociale, politieke en economische beïnvloeding aan de kaak stelt, zoals bijvoorbeeld het overdreven belang dat gehecht wordt aan de logica van de markt, die een authentiek gezinsleven belemmert en leidt tot discriminatie, armoede, uitsluiting en geweld. Daarom moeten de dialoog en de samenwerking met de sociale structuren gestimuleerd worden en moeten leken die zich als christenen engageren op het culturele en sociaalpolitieke veld aangemoedigd en gesteund worden.*

91. Gezien het feit dat het gezin «de eerste en vitale cel is van de samenleving» (AA, 11), moet zij haar roeping opnieuw ontdekken om de samenleving in al haar aspecten te ondersteunen. Het is noodzakelijk dat gezinnen, via hun vele verenigingen, wegen vinden om in interactie te treden met de politieke, economische en culturele instellingen, om samen te bouwen aan een meer rechtvaardige samenleving.

De samenwerking met publieke instellingen is niet altijd gemakkelijk doordat het gezinsconcept van vele instellingen niet samenvalt met het christelijk concept of met zijn natuurlijke betekenis. Gelovigen komen dikwijls in contact met andere antropologische modellen die hun eigen denkwijze vaak radicaal beïnvloeden of veranderen.

Gezinsverenigingen en katholieke bewegingen zouden moeten samenwerken om de werkelijke gezinsproblemen onder de aandacht te brengen van de sociale en politieke instellingen en om praktijken die hun stabiliteit ondermijnen aan de kaak te stellen.

Sociaal-politiek engagement ten gunste van het gezin

92. Christenen moeten zich rechtstreeks engageren op sociaal-politiek vlak door actief deel te nemen aan het beslissingsproces en door in het institutioneel debat onderwerpen van de sociale leer van de Kerk binnen te brengen. Dit engagement zou het ontwikkelen kunnen bevorderen van hulpprogramma's voor behoeftige jongeren en gezinnen die dreigen sociaal geïsoleerd of uitgesloten te worden.

In de verschillende nationale en internationale contexten is het nuttig om opnieuw te verwijzen naar het “Charter van de rechten van het gezin” door die uitdrukkelijk te koppelen aan de “Universele verklaring van de rechten van de mens”.

Armoede en risico van woekerrente

93. Sommige gezinnen die leven in armoedige omstandigheden omwille van werkloosheid of werkonzekerheid, omwille van een hoog kinderaantal of van het ontbreken van een sociale gezondheidszorg, kunnen vaak geen krediet bekomen en worden slachtoffer van woekerrentes. In dit verband wordt voorgesteld om economische ondersteuningsstructuren te creëren die deze gezinnen kunnen helpen.

Begeleiding van toekomstige echtgenoten op de weg van de huwelijksvoorbereiding

94. (39) *De complexe sociale realiteit en de uitdagingen waarvoor het gezin zich vandaag geplaatst ziet, vereisen een groter engagement van de hele christelijke gemeenschap in de voorbereiding van toekomstige echtparen op hun huwelijk. Het is noodzakelijk te herinneren aan het belang van de deugden. Een daarvan is de kuisheid, die een kostbare voorwaarde is voor een authentieke groei van de liefde tussen mensen. In verband daarmee hebben de synodevaders eensgezind aangedrongen op de*

noodzaak om de hele kerkgemeenschap op een meer intense manier erbij te betrekken, door het bevorderen van het getuigenis van de gezinnen zelf en de verankering van de voorbereiding op het huwelijk in het parcours van de christelijke initiatie, door het onderstrepen van de link tussen het huwelijk en het doopsel en de andere sacramenten. De synodevaders hebben ook de nood onderstreept aan specifieke programma's, die koppels, die zich voorbereiden op het huwelijk, echt laten ervaren wat het betekent deel te hebben aan het leven van de Kerk en die de verschillende aspecten van het gezinsleven verdiepen.

95. Een uitbreiding van de vormingsthema's tijdens de trajecten ter voorbereiding van het huwelijk is wenselijk zodat ze meer een vorming in geloof en liefde worden. Deze trajecten zouden meer gericht moeten zijn op de stapsgewijze onderscheiding van de roeping als persoon en als koppel. Daarom moet men een betere synergie creëren tussen de verschillende pastorale milieus – namelijk tussen die voor de jeugd, het gezin, de catechese, de bewegingen en de verenigingen – om juist aan het vormingstraject een meer kerkelijk karakter te geven.

In het kader van de pastoraal als geheel verlangen velen een vernieuwing van de gezinspastoraal die voor alle levensfasen een deskundige ervaringsgerichte vorming met getuigenissen aanreikt. De trajecten van de huwelijksvoorbereiding moeten ook voorgesteld worden door gehuwde koppels die bekwaam zijn de toekomstige echtparen te begeleiden naar het huwelijk en tijdens de eerste jaren van hun huwelijk. Zo geeft men de huwelijksroeping in de Kerk ten volle zijn waarde.

Begeleiding van gehuwde koppels in de eerste jaren van hun huwelijksleven

96. (40) *De eerste jaren van een huwelijk vormen een vitale en delicate periode waarin het koppel zich meer bewust wordt van de uitdagingen en de zin van het huwelijksleven. Vandaar de nood aan een pastorale begeleiding die ook na de viering van het sacrament voortgezet wordt (Familiaris consortio, Deel 3). In die pastoraal is de aanwezigheid van echtparen met ervaring van heel groot belang. De parochie is de ideale plaats waar die ervaren koppels zich ten dienste kunnen stellen van jongere koppels, met de mogelijke steun van verenigingen, kerkelijke bewegingen en nieuwe gemeenschappen. De echtparen moeten worden aangemoedigd in een houding van fundamentele openheid voor de grote gave die kinderen betekenen. Het is noodzakelijk de klemtoon te leggen op het belang van de gezinsspiritualiteit, het gebed en de deelname aan de zondagse eucharistie, waarbij de koppels aangespoord worden om regelmatig bij elkaar te komen om de groei van hun spirituele leven en de solidariteit in de concrete noden van het leven te bevorderen. De liturgie, de geloofspraktijk en de eucharistievieringen voor het hele gezin, vooral ter gelegenheid van de huwelijksverjaardag, zijn levensnoodzakelijke factoren in de bevordering van de evangelisatie via het gezin.*

97. Tijdens de eerste huwelijksjaren zijn koppels eerder op zichzelf gericht en ontstaat er daardoor een zeker sociaal isolement. Daarom moet de gemeenschap jonge koppels nabij zijn. Iedereen is er unaniem van overtuigd dat het delen van huwelijkservaringen nieuwe gezinnen helpt om te groeien en om een beter besef van de schoonheid en de uitdagingen van het huwelijk te verwerven. Het verstevigen van het relationeel netwerk tussen koppels en het creëren van een zinvolle verbondenheid is noodzakelijk om de gezinsdimensie te laten groeien. Zoals zo dikwijls zijn het hoofdzakelijk de organisaties en kerkelijke groeperingen die deze groei- en vormingsmomenten aanbieden en waarborgen. Daarom is het wenselijk dat bisdommen inspanningen leveren om jonge gehuwden permanent te begeleiden.

Hoofdstuk III Gezin en kerkelijke begeleiding

Pastorale zorg voor wie burgerlijk is getrouwd of ongehuwd samenwoont

98. (41) *In haar verkondiging en bevordering van het christelijke huwelijk moedigt de synode een pastoraal onderscheidingsvermogen aan betreffende de situatie van al wie niet meer volgens deze realiteit leven. Het is belangrijk om in pastorale dialoog te gaan met deze mensen om elementen in hun leven te kunnen aanwijzen die kunnen leiden tot een grotere openheid voor het evangelie van het gezin*

in al zijn volheid. De pastores moeten de elementen identificeren die de evangelisatie en de menselijke en spirituele groei kunnen bevorderen. Een nieuw element in de huidige pastorale activiteit is de gevoeligheid voor de positieve aspecten van het burgerlijke huwelijk en, uiteraard rekening houdend met de onmiskenbare verschillen, van het buitenechtelijke samenwonen. Terwijl zij de christelijke boodschap klaar en duidelijk bevestigt, moet de Kerk ook oog hebben voor de constructieve elementen die aanwezig zijn in die situaties die hieraan nog niet of niet langer beantwoorden.

99. Het huwelijkssacrament als een trouwe en onverbreekbare eenheid tussen man en vrouw die geroepen zijn om elkaar wederzijds te aanvaarden en om het leven te verwelkomen, is een aanzienlijke genade voor het menselijk gezin. De Kerk heeft de plicht en de zending om deze genade bekend te maken aan elke mens en in elke situatie. De Kerk moet eveneens bekwaam zijn om hen die burgerlijk gehuwd zijn of ongehuwd samenwonen, te begeleiden in de geleidelijke ontdekking en waardering van de zaden van het Woord die verborgen aanwezig zijn, wat kan uitmonden in de volheid van een sacramentele eenheid.

Op weg naar het huwelijkssacrament

100. (42) *De synodevaders stellen ook vast dat in vele landen “een groeiend aantal koppels samenleeft ad experimentum, zonder een canoniek of burgerlijk huwelijk” (Instrumentum laboris, 81). In bepaalde landen komt dit specifiek voor in traditionele huwelijken die tussen families worden gearrangeerd en die vaak in verschillende fases worden gesloten. In andere landen daarentegen blijft het aantal koppels dat, na eerst lange tijd te hebben samengewoond, een huwelijksviering in de kerk vraagt, stijgen. Koppels kiezen vaak voor het gewone samenleven omwille van de algemene mentaliteit die zich afzet tegen instituten en definitieve engagementen, maar ook in afwachting van een bepaalde materiële zekerheid (vast werk en inkomen). In nog andere landen ten slotte zijn feitelijke verbintenissen heel talrijk, niet alleen omdat men er de waarden van het gezin en het huwelijk verwerpt, maar vooral omdat huwen er gepercipieerd wordt als een luxe, omdat het te duur is. Als gevolg daarvan dwingt materiële armoede mensen tot een feitelijke verbintenis.*

101. (43) *Al deze situaties vereisen een constructieve aanpak waarbij ernaar gezocht wordt ze om te vormen in kansen die kunnen leiden naar de volheid van het huwelijk en het gezin in het licht van het evangelie. Het komt erop aan deze koppels gastvrij te ontvangen en hen geduldig en tactvol te begeleiden. Met het oog hierop is het aantrekkelijke getuigenis van authentieke christelijke gezinnen als dragers van de evangelisatie van het gezin heel belangrijk.*

102. De keuze voor een burgerlijk huwelijk, of in andere gevallen voor het ongehuwd samenwonen, is veelal niet ingegeven door vooroordelen of weerstanden tegenover het sacramenteel huwelijk, maar eerder door culturele of toevallige omstandigheden. In vele gevallen is de keuze om samen te wonen een teken dat de relatie zich wil structureren en openen voor een zekere volheid. Het streven naar een trouwe en duurzame relatie met een openheid voor nieuw leven, kan de basis zijn waarop een weg van groei naar een eventueel sacramenteel huwelijk zich kan enten. Het sacramenteel huwelijk moet eerder voorgesteld worden als een mogelijk goed, een geschenk dat het huwelijks- en gezinsleven kan verrijken en versterken, in plaats van een moeilijk te realiseren ideaal.

103. Om deze pastorale nood aan te pakken, dient de christelijke gemeenschap, vooral op lokaal vlak, zich te engageren om haar vertrouwd onthaal nog te versterken. Doorheen de pastorale dynamiek van persoonlijke relaties is het mogelijk om een gezonde pedagogie uit te werken, om met genade en respect een geleidelijke openheid van geest en hart voor de volheid van Gods Plan te bewerken. Op dit vlak heeft het christelijk gezin dat vanuit het leven getuigt van de waarheid van het Evangelie, een belangrijke rol.

Zorg voor gebroken gezinnen (echtgescheidenen, niet hertrouwde echtgescheidenen, hertrouwde echtgescheidenen, eenoudergezinnen)

104. (44) *Als echtparen problemen kennen in hun relatie moeten ze kunnen rekenen op de hulp en de begeleiding van de Kerk. De pastoraal van naastenliefde en barmhartigheid probeert mensen te helpen om er opnieuw bovenop te komen en de relatie te herstellen. De ervaring leert dat met aangepaste hulp en de verzoenende kracht van de genade voor een flink deel van de huwelijks crises een voldoende oplossing kan worden gevonden. Kunnen vergeven en vergiffenis krijgen, zijn fundamentele ervaringen in het leven van een gezin. Vergiffenis tussen man en vrouw maakt het mogelijk een liefde te beleven die voor altijd is en nooit overgaat (cf. 1 Kor 13, 8). Soms blijkt dat moeilijk te zijn, maar wie vergiffenis van God heeft ontvangen, heeft de kracht ontvangen voor het schenken van een authentieke vergiffenis die een mens herboren laat worden.*

Vergeving in het gezin

105. Omwille van uiteenlopende motieven is er in gezinsrelaties bijna dagelijks nood aan verzoening. Denk maar aan misverstanden die te maken hebben met de familie van één van de partners; conflicten naar aanleiding van verschillende vastgeroeste gewoonten, verschillende benaderingen in de opvoeding van de kinderen, angst omwille van moeilijke economische omstandigheden, spanningen als gevolg van het verlies van een job. Dit zijn vaak voorkomende oorzaken van conflicten die men maar kan overstijgen dankzij een voortdurende bereidheid om de beweegredenen van de ander te begrijpen en om wederzijds te willen vergeven. De moeilijke kunst om de relatie te herstellen vraagt niet alleen de steun van de genade maar ook de openheid om beroep te doen op hulp van derden. Daartoe moet de christelijke gemeenschap bereid zijn.

In de meest pijnlijke gevallen zoals ontrouw binnen het huwelijk is een ware weg van herstel noodzakelijk en de Kerk moet daarvoor beschikbaar zijn. Een verbroken pact kan hersteld worden. Deze hoop moet al in de huwelijksvoorbereiding meegegeven worden.

In de zorg voor gekwetste mensen en gezinnen moet men ook de cruciale werking van de Heilige Geest en het belang van met ervaren begeleiders een spirituele weg af te leggen niet vergeten. Het is een feit dat de Geest «die door de Kerk “het licht van het geweten” genoemd wordt, doordringt “tot het intiemste van het hart” en het vervult. Dergelijke bekering in de Heilige Geest, kan de mens openen voor vergeving» (DeV, 45).

«De grote stroom van de barmhartigheid»

106. (45) *Op de synode werd de nood aan moedige pastorale keuzes duidelijk aanvoeld. De synodevaders hebben opnieuw en krachtig de trouw aan het evangelie van het gezin bevestigd en erkend dat scheiding en echtscheiding altijd een kwetsuur zijn, die diep lijden veroorzaken bij de betrokken echtgenoten en hun kinderen. Maar tegelijk hebben ze de dringende nood gevoeld aan nieuwe pastorale wegen, die vertrekken vanuit de huidige bestaande zwakheden binnen het gezin, in het besef dat de koppels situaties van lijden vaak meer ‘ondergaan’ dan dat ze in vrijheid ervoor kiezen. Het gaat om heel verschillende situaties die te wijten zijn aan factoren, die zowel persoonlijk als cultureel en socio-economisch bepaald zijn. Zoals de heilige Joannes Paulus II al suggereerde (cf. Familiaris consortio, 84) is hier dan ook een gedifferentieerde aanpak noodzakelijk.*

107. Allen verwoorden dat zorg dragen voor gekwetste gezinnen en hen de oneindige barmhartigheid van God laten ervaren, een basisprincipe is. Hun houding tegenover de betrokkenen is echter verschillend. Sommigen achten het noodzakelijk om hen die niet meer in echtelijke eenheid leven aan te moedigen om terug te keren. Anderen bemoedigen de betrokkenen door hen uit te nodigen naar de toekomst te kijken en hun gevangenis van woede, ontgoocheling, pijn en eenzaamheid te verlaten om nieuwe wegen te gaan. Nog anderen wijzen erop dat deze kunst van begeleiden een voorzichtig en barmhartig inzicht vraagt en de capaciteit om concreet met diverse situaties om te gaan.

108. Men mag niet vergeten dat een echtscheiding altijd een mislukking is voor iedereen. Bijgevolg heeft iedere betrokkene, na bewustwording van zijn eigen verantwoordelijkheid, behoefte aan vertrouwen en hoop. Allen hebben nood aan het geven en ontvangen van barmhartigheid. Hoe dan ook,

gerechtigheid moet geschieden ten opzichte van alle partijen die betrokken zijn bij de echtelijke mislukking (echtgenoten en kinderen).

De Kerk heeft de plicht om koppels die uit elkaar zijn of gescheiden zijn te vragen zich ten opzichte van elkaar respectvol en barmhartig te gedragen, vooral voor het welzijn van de kinderen die men niet nog meer moet doen lijden. Sommigen vragen dat de Kerk ook dialogueert met hen die de eenheid verbroken hebben. «Vanuit het hart van de Drie-eenheid, vanuit het diepste van het mysterie van God ontspringt en vloeit onophoudelijk de grote stroom van de barmhartigheid. Hoeveel mensen er haar ook zullen naderen, deze bron zal nooit opdrogen. Iedere keer als men er nood aan heeft, zal men er toegang toe krijgen, want Gods barmhartigheid is eindeloos. Zo ondoorgrondelijk de diepte van dit geheimvol mysterie is, des te onuitputtelijker de rijkdom die eruit voortvloeit» (MV, 25).

De kunst van de begeleiding

109. (46) *Elk gezin moet eerst en vooral met respect en liefde worden beluisterd en op zijn weg begeleid worden zoals Christus dat met zijn leerlingen deed op weg naar Emmaüs. In deze situaties klinken de woorden van paus Franciscus bijzonder pertinent: “De Kerk zal haar leden – priesters, religieuzen en leken – moeten initiëren in deze ‘kunst van de begeleiding’, zodat allen steeds zouden leren hun sandalen uit te doen staande voor de heilige grond van de andere (Ex 3, 5). We moeten op onze weg een heilzaam ritme aanhouden, d.w.z. nabij zijn met een respectvolle blik vol medeleven, maar dan een die tegelijkertijd geneest, bevrijdt en aanmoedigt om te groeien in het christelijke leven” (Evangeli gaudium, 169).*

110. Velen hebben de verwijzing van de synodevaders naar het beeld van Jezus die de leerlingen van Emmaüs vergezelt, gewaardeerd. Het gezin als een reisgenoot nabij zijn betekent dat de Kerk een wijze en gedifferentieerde houding aanneemt. Soms moet ze hen in stilte nabij zijn, andere keren moet ze achter hen staan en hen bemoedigen. In een liefdevolle nabijheid moet de Kerk delen in de vreugde en de hoop, de pijn en de angst van elk gezin.

111. In deze context van de gezinspastoraal verwijst men ook naar de heel grote steun die kerkelijke bewegingen en verenigingen bieden. Daarin wordt de gemeenschapsdimensie zeer sterk beklemtoond en ervaren. Tegelijkertijd is het eveneens belangrijk om priesters speciaal op te leiden voor deze dienst van troost en aandacht. Aangezien de christelijke gemeenschap niet altijd voorbereid is om die begeleidingstaak naar behoren te vervullen, komt een beetje van overal de vraag om gespecialiseerde centra op te richten waar priesters en/of religieuzen leren omgaan met gezinnen, vooral ook met gebroken gezinnen, en waar ze zich engageren om hen op hun weg in de christelijke gemeenschap te begeleiden.

Koppels die uit elkaar zijn en echtgescheidenen die trouw blijven aan hun huwelijksband

112. (47) *Een bijzonder onderscheidingsvermogen is onontbeerlijk in de pastorale begeleiding van mensen die gescheiden leven, uit de echt gescheiden zijn of aan hun lot zijn overgelaten. Vooral zij die onterecht lijden onder de scheiding, de echtscheiding of de verlatenheid of zij die omwille van de slechte behandeling die ze van hun man of vrouw moesten ondergaan, gedwongen werden om hun samenleven te onderbreken, moeten opgevangen worden met veel aandacht voor hun lijden. Geleden onrecht vergeven is niet gemakkelijk, maar genade maakt die weg mogelijk. Vandaar ook de nood aan een pastoraal van verzoening en bemiddeling via gespecialiseerde opvangcentra (luistercentra) in de bisdommen. De synodevaders hebben tegelijkertijd de noodzaak onderstreept om op een loyale en constructieve manier de consequenties op zich te nemen die de scheiding of echtscheiding heeft voor de kinderen, die hoe dan ook de onschuldige slachtoffers van de situatie zijn. Kinderen mogen geen ‘voorwerp’ van conflict worden en we moeten zoeken naar de meest geschikte middelen om hen te helpen het trauma, dat een splitsing van het gezin veroorzaakt, te boven te komen en hen op de meest serene manier te laten opgroeien. In elk geval zal de Kerk altijd oog en oor moeten hebben voor het onrecht dat heel vaak voortvloeit uit een echtscheiding. Er zal bijzondere aandacht moeten worden*

besteed aan de begeleiding van eenoudergezinnen en aan een speciale hulp voor vrouwen die in hun eentje de verantwoordelijkheid voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen moeten dragen.

God laat nooit iemand in de steek

113. Velen benadrukken dat een barmhartige houding tegenover hen die een echtscheiding meemaken, ook vereist dat men oog heeft voor de verschillende objectieve en subjectieve aspecten die deze breuk veroorzaakten. Velen beklemtonen dat het drama van de scheiding gewoonlijk komt na een lange periode van conflicten die in het geval dat er kinderen zijn, nog groter lijden veroorzaakt. Hierbij komt nog een bijkomende beproeving, namelijk deze van eenzaamheid voor de partner die verlaten werd of die de kracht had om een relatie met ernstige, aanhoudende mishandelingen te stoppen. Deze situaties vragen een bijzondere aandacht van de christelijke gemeenschap. Ook dient men zorg te dragen voor eenoudergezinnen die soms economische problemen hebben omwille van werkonzekerheid, moeilijkheden om in de noden van de kinderen te voorzien of omwille van gebrek aan huisvesting.

De situatie van hen die geen nieuwe relatie beginnen en trouw blijven aan hun huwelijksrelatie, verdient alle waardering en steun van de Kerk die de plicht heeft hen te wijzen op het gelaat van God die nooit iemand in de steek laat en die altijd opnieuw kracht en hoop geeft.

Vereenvoudiging van de procedures en het belang van het geloof in geval van nietigverklaring

114. (48) *Veel synodevaders hebben de nood onderstreept om de procedures voor de nietigverklaring van een huwelijk toegankelijker, minder zwaar en, waar mogelijk, volledig gratis te maken. Enkele concrete voorstellen: vrijstelling van de verplichting tot tweede instantie voor de bevestiging van een uitspraak, de mogelijkheid om een administratieve weg te bewandelen onder de jurisdictie van de diocesane bisschop en de mogelijkheid om een eenvoudig proces aan te spannen in gevallen waar de nietigheid vanzelfsprekend is. Sommige synodevaders hebben zich niettemin tegen deze voorstellen verzet omdat ze geen betrouwbaar oordeel zouden garanderen. Er werd aan herinnerd dat het in al deze gevallen erop aankomt de waarheid over de geldigheid van de huwelijksband te weten te komen. Volgens nog andere voorstellen zou de mogelijkheid moeten overwogen worden om meer aandacht te besteden aan het belang van de rol van het geloof van de toekomstige echtgenoten in verband met de geldigheid van het sacrament van het huwelijk, met dien verstande uiteraard dat alle geldig gesloten huwelijken van gedoopte christenen altijd een sacrament zijn.*

115. Men stelt een ruime consensus vast om de procedures voor de erkenning van de nietigverklaring van een huwelijk toegankelijker en soepeler te maken.

Voor wat het gratis aspect ervan betreft, suggereren sommigen om een permanente en gratis adviesverlening op te richten in de bisdommen. Er is een sterke eensgezindheid om het dubbel eensluidend vonnis af te schaffen, met uitzondering van de mogelijkheid tot beroep door de Verdediger van de relatie of door één van de betrokken partijen. Daartegenover staat dat er geen unanimitéit is voor een mogelijke administratieve procedure onder de verantwoordelijkheid van de diocesane bisschop, want sommigen halen de problematische aspecten ervan aan. Daarentegen is er een heel grote consensus voor de mogelijkheid van een kort canoniek proces in geval van overduidelijke nietigheid van het huwelijk.

Voor wat betrekking heeft op het belang van het persoonlijk geloof van de toekomstige echtgenoten in functie van de geldigheid van de overeenkomst, is er een verschil van mening over het belang van deze vraag en uiteenlopende benaderingen over de uitdieping ervan.

Vorbereiding van de uitvoerders en meer rechtbanken

116. (49) *Met betrekking tot een vlotter verloop van de procedures voor een nietigverklaring hebben vele synodevaders gevraagd om een voldoende aantal personen – geestelijken en leken – voor te*

bereiden, die zich eerst en vooral hiermee bezighouden. In die zin is de verantwoordelijkheid van de diocesane bisschop belangrijk. Hij dient in zijn bisdom degelijk voorbereide experts te belasten met het gratis advies verlenen aan de betrokken partijen over de geldigheid van hun huwelijk. Dergelijke taak kan worden uitgeoefend door een kantoor of door gekwalificeerde personen (cf. Dignitas connubii, art. 113, 1).

117. Er werd voorgesteld om in elk bisdom een gratis dienstverlening op punt te stellen om speciaal aan echtgescheidenen of koppels in crisissituatie informatie, raad en bemiddeling verbonden aan de gezinspastoraal aan te bieden. Een gekwalificeerde dienstverlening helpt op die manier mensen om de juridische weg aan te vatten, die in de geschiedenis van de Kerk, de meest betrouwbare weg bleek om de feitelijke geldigheid van een huwelijk na te gaan. Daarnaast gaan er meerdere stemmen op die eisen dat het aantal kerkelijke rechtbanken vermeerderd en meer gedecentraliseerd wordt en dat ze voorzien worden van gekwalificeerd en deskundig personeel.

Gemeenschappelijke pastorale richtlijnen

118. (50) *Gescheiden mensen die niet hertrouwd zijn en vaak getuigen zijn van huwelijkstrouw, moeten worden aangemoedigd om in de eucharistie het voedsel te vinden dat hen kan ondersteunen in hun situatie. De plaatselijke gemeenschap en de pastores moeten deze mensen met liefdevolle zorg omringen, vooral als er kinderen zijn en als ze leven in ernstige financiële armoede.*

119. Sommigen vinden dat de aandacht voor concrete gevallen moet samengaan met het uitvaardigen van gemeenschappelijke pastorale richtlijnen. Het feit dat die richtlijnen ontbreken, vergroot de verwarring en de verdeeldheid en dit leidt tot een nog scherpere pijn bij hen die de mislukking van hun huwelijk meemaken en zich soms onrechtvaardig beoordeeld voelen. Het blijkt bijvoorbeeld dat sommige gelovige echtgescheidenen die geen nieuwe relatie beginnen, de scheiding op zich als zondig beschouwen, en dus afstand doen van het ontvangen van de sacramenten. Daarnaast stelt men vast dat er burgerlijk hertrouwde echtgescheidenen zijn die omwille van verschillende redenen afzien van de sacramenten, en niet weten dat ze de sacramenten kunnen ontvangen in een plaats waar hun situatie niet gekend is. Er bestaan ook situaties van ongeregelde vormen van samenleven van mensen die in geweten beslist hebben in onthouding te leven. Ook zij kunnen de sacramenten ontvangen als ze ervoor zorgen geen schandaal te verwekken. Deze voorbeelden wijzen op de noodzaak dat de Kerk klare richtlijnen uitvaardigt, zodat haar kinderen die zich in bijzondere situaties bevinden zich niet gediscrimineerd voelen.

Integratie van burgerlijk hertrouwde echtgescheidenen in de christelijke gemeenschap

120. (51) *Ook de situatie van hertrouwde echtgescheidenen vereist een attent beoordelingsvermogen en een respectvolle begeleiding. Elke taal en houding die ervoor zouden kunnen zorgen dat ze zich gediscrimineerd voelen, moet daarbij vermeden worden en hun deelname aan het leven van de gemeenschap moet worden aangemoedigd. Zorg dragen voor deze mensen betekent voor de christelijke gemeenschap geen verzwakking van haar geloof in en haar getuigenis van de onverbrekelijkheid van het huwelijk. Integendeel, door deze zorg drukt ze juist haar naastenliefde uit.*

121. Rekening houdend met de diversiteit van de beginsituaties eisen velen dat de begeleiding en de zorg voor echtgescheidenen die burgerlijk hertrouwd zijn, evolueert naar een als maar grotere integratie in de christelijke gemeenschap. Onder voorbehoud van de suggesties van *Familiaris Consortio* 84, moeten de huidige praktijken van uitsluiting op liturgisch-pastoraal vlak en op opvoedkundig en caritatief vlak herzien worden. Van het moment dat deze gelovigen zich niet buiten de Kerk bevinden, wordt voorgesteld na te denken over de optie om deze uitsluitingen te laten vallen. Altijd met het oog op hun verdere integratie in de christelijke gemeenschap, wordt daarnaast ook gevraagd om bijzondere

aandacht te hebben voor hun kinderen, gezien de onvervangbare educatieve rol van de ouders en in functie van het belang van de minderjarige.

Het is aangewezen dat deze wegen van pastorale integratie van echtgescheidenen die burgerlijk hertrouwd zijn voorafgegaan worden door een gepaste onderscheiding van de pastores. Wat betreft het onomkeerbaar karakter van de situatie en het geloofsleven van het koppel in de nieuwe relatie, is het belangrijk dat dit kan samengaan met een sensibilisering van de christelijke gemeenschap die de geïnteresseerden onthaalt en dat dit gebeurt volgens de wet van de geleidelijkheid (cf. FC, 34), met respect voor de gewetensgroei.

Verzoeningstraject

122. (52) *De synodevaders hebben ook nagedacht over de mogelijkheid om hertrouwde echtgescheidenen toegang te verlenen tot de sacramenten van boete en verzoening en de eucharistie. Een aantal van hen drong aan op het behoud van de huidige regelgeving omwille van het wezenlijke verband tussen de deelname aan de eucharistie en de communie met de Kerk enerzijds en haar onderricht over de onverbreekelijkheid van het huwelijk anderzijds. Anderen verdedigden een meer geïndividualiseerde aanpak, die in bepaalde situaties en onder welomschreven voorwaarden toegang tot de sacramenten toestaat, vooral waar het gaat om onomkeerbare gevallen die gekoppeld zijn aan morele verplichtingen tegenover de kinderen, die daar ten onrechte zouden onder lijden. Aan de eventuele toegang tot de sacramenten zou dan een weg van boetedoening onder de verantwoordelijkheid van de diocesane bisschop moeten voorafgaan. De kwestie moet nog verder uitgediept worden, waarbij terdege rekening dient te worden gehouden met het onderscheid tussen de objectieve toestand van zonde en de verzachtende omstandigheden, gegeven dat “de toerekenbaarheid van en de verantwoordelijkheid voor een daad verminderd of zelfs opgeheven kunnen worden door verschillende fysieke of sociale factoren” (Catechismus van de Katholieke Kerk, nr. 1735).*

123. Over bovengenoemd onderwerp is er een gemeenschappelijk akkoord over de hypothese van een verzoeningstraject of een boeteweg, onder het gezag van de bisschop, voor de echtgescheidenen die burgerlijk hertrouwd zijn en zich in een onomkeerbare situatie van samenwonen bevinden. Verwijzend naar *Familiaris Consortio* 84 verkiezen sommigen een traject van bewustwording van de mislukking en van de aanwezige wonden, een weg van berouw en nagaan van een eventuele nietigverklaring van het huwelijk, een weg van kiezen voor een geestelijke communie en van beslissen om in onthouding te leven.

Anderen verstaan onder een verzoeningsweg eerder een proces van uitklaring en nieuwe oriëntatie na de mislukking, begeleid door een priester die daarvoor gemandateerd is. Dit proces zou de betrokkene moeten leiden naar een eerlijke beoordeling van zijn eigen situatie waarin dezelfde priester zijn evaluatie kan laten groeien om in functie van de situatie gebruik te maken van zijn macht om te binden of te ontbinden.

Voor het verhelderen van de objectieve situatie van zonde en van morele toerekenbaarheid, verwijzen sommigen naar de *Brief aan de bisschoppen van de Katholieke Kerk over de toegang van de gescheiden hertrouwde gelovigen tot de eucharistische communie* van de Congregatie van de Geloofsleer (14 september 1994) en naar de *Verklaring over de toelaatbaarheid van de hertrouwde echtgescheidenen tot de eucharistische communie* van de Pauselijke Raad voor Wetteksten (24 juni 2000).

Spirituele deelname aan de kerkelijke communie

124. (53) *Bepaalde synodevaders zijn de stelling blijven verdedigen dat echtgescheidenen die hertrouwd zijn of die ongehuwd samenleven met vrucht hun toevlucht kunnen nemen tot de spirituele*

communie. Andere synodevaders vroegen zich af waarom ze dan geen toegang zouden mogen krijgen tot de sacramentele communie. Daarom hebben de synodevaders gevraagd dat het thema verder theologisch zou worden uitgediept om het bijzondere karakter van de twee vormen en hun samenhang met de theologie van het huwelijk beter te laten uitkomen.

125. Voor de gescheiden en burgerlijk hertrouwde gelovigen komt de kerkelijke weg van opgenomen worden in Christus begonnen bij het doopsel, ook tot stand doorheen stappen van voortdurende bekering. Op die weg bestaan er verschillende wijzen om in te gaan op de uitnodiging om hun leven gelijkvormig te maken aan dat van de Heer Jezus die hen doorheen zijn genade in de kerkelijke gemeenschap bewaart. In *Familiaris Consortio* 84 zijn volgende vormen van deelname verwoord en aanbevolen: het luisteren naar het Woord Gods, de deelname aan de eucharistieviering, het volharden in het gebed, de werken van barmhartigheid, gemeenschappelijke initiatieven voor gerechtigheid, de geloofsoopvoeding van de kinderen, de geest van boetvaardigheid, ondersteund door het gebed en het getuigenis van een gastvrije Kerk. De vrucht van deze deelname is de eenheid van de gelovige met de hele gemeenschap, uitdrukking van de werkelijke opname in het kerkelijk Lichaam van Christus. Het is goed eraan te herinneren dat de spirituele communie bekering en een staat van genade veronderstelt, die verbonden is aan de sacramentele communie.

Gemengde huwelijken en huwelijken met ongelijkheid van cultus

126. (54) *De problemen die eigen zijn aan gemengde huwelijken kwamen vaak aan bod in de tussenkomsten van de synodevaders. De diversiteit in de regelgeving rond het huwelijk in de orthodoxe Kerken zorgt in bepaalde contexten voor problemen, waarover noodzakelijkerwijze in een oecumenisch kader verder nagedacht dient te worden. Op een analoge manier kan de interreligieuze dialoog een belangrijke bijdrage leveren in de reflectie over de interreligieuze huwelijken.*

127. In gemengde huwelijken en huwelijken met ongelijkheid van cultus komen veel kritieke punten voor die op wetgevend en pastoraal vlak niet gemakkelijk op te lossen zijn. Denken we aan de problematiek van de geloofsoopvoeding van kinderen, aan de deelname aan het liturgisch leven van de echtgenoten in het geval van gemengde huwelijken tussen gedoopten van verschillende christelijke belijdenissen, aan het delen van spirituele ervaringen met de echtgenoot die een andere godsdienst aanhangt of die een zoekende ongelovige is. Een gedragscode zou dus moeten uitgewerkt worden zodat de ene partner geen hindernis vormt voor de geloofsweg van de andere. Om deze geloofsverscheidenheid op een constructieve wijze aan te pakken, is het noodzakelijk bijzondere aandacht te verlenen aan mensen die zo'n huwelijken gesloten hebben, en dit niet alleen in de periode voorafgaand aan hun huwelijk.

128. Sommigen beweren dat gemengde huwelijken kunnen beschouwd worden als gevallen van "ernstige nood" waardoor het mogelijk is dat gedoopten, die buiten de volledige gemeenschap met de Katholieke Kerk leven maar die toch het geloof in de eucharistie delen, toegelaten worden tot het ontvangen van dit sacrament bij de afwezigheid van hun eigen pastores (cf. *EdE*,45-46; Pauselijke Raad ter Bevordering van de Eenheid van de christenen, *Gids voor de toepassing van de beginselen en normen op het oecumenisme*, 25 maart 1993,122-128), ook rekening houdend met de specifieke criteria van de kerkelijke gemeenschap waartoe ze behoren.

Eigenheid van de orthodoxe traditie

129. De verwijzing die sommigen maken naar de huwelijkspraktijk in de orthodoxe Kerken, moet rekening houden met de diversiteit in theologische benadering van het huwelijk. In de orthodoxie bestaat de tendens om de praktijk van tweede verbintenissen te zegenen, terug te brengen tot de notie van *oikonomia*, als een principe van pastorale mildheid tegenover hen die mislukten in hun huwelijk, zonder het ideaal van een absolute monogamie, namelijk de huwelijksenheid in vraag te stellen. Deze zegening is op zich een boeteviering om de Heilige Geest aan te roepen opdat hij de menselijke zwakte geneest en de boetelingen terug opneemt in de Kerkgemeenschap.

Pastorale zorg voor personen met een homoseksuele neiging

130. (55) *Er zijn gezinnen met leden die een homoseksuele neiging hebben. In verband hiermee hebben de synodevaders zich afgevraagd welke pastorale aandacht voor deze situatie aangewezen zou zijn, in overeenstemming met de kerkelijke leer ter zake: “Er is absoluut geen enkele grond om homoseksuele verbintenissen te beschouwen als gelijkwaardig of zelfs maar in de verte analoog met Gods plan voor het huwelijk en het gezin.” Niettemin moeten mannen en vrouwen met een homoseksuele neiging met respect en fijngevoeligheid verwelkomd worden. “Elke blijk van onrechtvaardige discriminatie wat hen betreft moet vermeden worden” (Congregatie voor de Geloofsleer, Beschouwingen betreffende voorstellen voor wettelijke erkenning van verbintenissen tussen homoseksuele personen, 4).*

131. Opnieuw werd bevestigd dat iedere persoon, onafhankelijk van zijn seksuele neiging, in zijn waardigheid moet gerespecteerd worden en fijngevoelig en tactvol moet aanvaard worden zowel in de Kerk als in de samenleving. Het is wenselijk dat diocesane pastorale projecten een specifieke aandacht hebben voor de begeleiding van de gezinnen van mensen met een homoseksuele neiging en voor die mensen zelf.

132. (56) *Het is volstrekt onaanvaardbaar dat pastores van de Kerk op dit vlak onder druk worden gezet en dat internationale organisaties niet langer financiële hulp zouden bieden aan armere landen als die niet eerst wetten aannemen die het ‘huwelijk’ tussen mensen van hetzelfde geslacht instellen.*

Hoofdstuk IV Gezin, procreatie, opvoeding

Doorgeven van leven en uitdaging van de denataliteit

133. (57) *Vandaag stellen we moeiteloos vast dat de verspreiding van een mentaliteit die de voortplanting van menselijk leven wil beperken tot de strikte privéplanning van individuen of koppels, almaar meer veld wint. Economische factoren geven soms de doorslag in de beslissing en dragen zo bij tot een substantiële daling van het geboortecijfer, die het sociale weefsel verzwakt, de relaties tussen de verschillende generaties aantast en de kijk op de toekomst onzeker maakt. De openheid op het leven is een intrinsieke vereiste van de huwelijksliefde. Daarom steunt de Kerk ook de gezinnen die kinderen met een handicap verwelkomen, opvoeden en met al hun liefde omringen.*

134. Men benadrukte dat men moet doorgaan met het verspreiden van de documenten van het Kerkelijk leergezag die de cultuur van het leven aanbeveelt in plaats van de nog altijd wijdverspreide cultuur van de dood. Men vindt het belangrijk dat sommige onderzoekscentra rond menselijke (on)vruchtbaarheid de dialoog bevorderen tussen katholieke bio-ethici en wetenschappers op vlak van biomedische technologieën. De gezinsspastoraal moet meer katholieke specialisten op biomedisch vlak betrekken in het traject van de huwelijksvoorbereiding en in de begeleiding van echtparen.

135. Het is van groot belang dat christelijke politici wetsvoorstellen steunen die de ontplooiing en de verdediging van het leven bevorderen. Zoals de Kerk haar stem laat horen op sociaal-politiek vlak in verband met deze thema's, zo moet men ook meer inspanningen doen om in overleg te treden met internationale instellingen en met politieke besluitvormingsorganen om het respect voor het menselijk leven vanaf de conceptie tot aan de natuurlijke dood, met bijzondere aandacht voor gezinnen met gehandicapte kinderen, te bevorderen.

Verantwoord ouderschap

136. (58) *Het pastorale werk binnen dit domein moet beginnen met het luisteren naar de mensen en hen uitleggen dat de schoonheid en de waarheid van een onvoorwaardelijke openheid op het leven dat is wat de menselijke liefde nodig heeft om ten volle beleefd te worden. Dit kan als basis dienen voor een aangepast onderricht over de natuurlijke methodes voor een verantwoordelijke voortplanting, dat een*

*koppel toelaat op een harmonieuze en bewuste manier de gemeenschap tussen echtgenoten in al haar dimensies te beleven samen met hun verantwoordelijkheid kinderen te verwekken. In deze optiek moeten we de boodschap herontdekken van de encycliek *Humanae vitae* van de zalige Paulus VI, die de noodzaak onderstreept de waardigheid van de mens te respecteren in de ethische evaluatie van de methodes voor geboortebeperving. De adoptie van kinderen, wezen en verwaarloosde kinderen is een specifieke vorm van gezinsapostolaat (cf. *Apostolicam actuositatem* III, 11), waaraan het leergezag voortdurend herinnert en die het ook steeds opnieuw aanmoedigt (cf. *Familiaris consortio* III, II; *Evangelium vitae* IV, 93). De keuze voor adoptie of pleegouderschap is de uitdrukking van een bijzondere vorm van vruchtbaarheid van het huwelijksleven en niet alleen als dit leven wordt getekend door onvruchtbaarheid. Een dergelijke keuze is immers een krachtig teken van gezinsliefde, een gelegenheid om te getuigen van zijn/haar geloof en de waardigheid van het zoon of dochter zijn terug te geven aan iemand die van die waardigheid was verstoken.*

137. Tegen de achtergrond van de veelzijdige wijsheid van *Humanae Vitae* in verband met de erin behandelde thema's, komen er twee polen tevoorschijn die voortdurend aan elkaar gekoppeld moeten worden. Van de ene kant is er de rol van het geweten begrepen als Gods stem die in een gevormd menselijk hart weerklinkt om naar te luisteren; van de andere kant is er een objectieve morele norm die belet dat men de verwekking van leven als een willekeurige beslissing beschouwt, zonder rekening te houden met het goddelijk plan op vlak van de menselijke voorplanting. Als de subjectieve pool de overhand heeft, loopt men vlug het risico van egoïstische keuzes; in het andere geval wordt de morele norm aangevoeld als een ondraaglijk gewicht dat geen rekening houdt met de verlangens en de mogelijkheden van een persoon. Het combineren van deze twee aspecten onder begeleiding van een bewaarde geestelijke leider, kan echtgenoten helpen om ten volle menselijke keuzes, overeenkomstig met de wil van de Heer, te maken.

Adoptie en plaatsing

138. Om een groot aantal verlaten kinderen een gezin te schenken, plaatsen velen het belang van adoptie en plaatsing op de voorgrond. In dit verband moet benadrukt worden dat de opvoeding van een kind, zoals bij de procreatie, moet steunen op het seksuele verschil. De grondslag van de opvoeding is dus ook hier de echtelijke liefde tussen man en vrouw die de noodzakelijke basis vormt voor de integrale vorming van het kind.

Tegenover situaties waarin ouders soms een kind willen “voor zichzelf”, op welke wijze dan ook, alsof het een verlenging is van hun eigen verlangens, wijst een juist begrepen adoptie en plaatsing op een belangrijk aspect van ouderschap en afkomst, namelijk dat ze bijdraagt tot de erkenning dat kinderen, geadopteerd of aan hun zorgen toevertrouwd, «verschillend zijn van de ouders» en dat men hen moet aanvaarden, beminnen en ervoor moet zorgen en niet alleen maar «op de wereld zetten».

Vertrekkend van deze vooronderstellingen moet de realiteit van adoptie en plaatsing meer gewaardeerd en uitgediept worden, meer bepaald door de huwelijks- en gezinstheologie.

Het menselijk leven, een onaantastbaar mysterie

139. (59) *Affectiviteit heeft nood aan begeleiding, ook in het huwelijk, als een weg die leidt naar maturiteit in de almaar verder verdiepende aanvaarding van de andere en almaar voller wordende gave van zichzelf. In die zin moet er aangedrongen worden op de noodzaak om vorming aan te bieden die het huwelijksleven voedt en op het belang van leken die zorgen voor een begeleiding gebaseerd op levende getuigenissen. Het voorbeeld van een trouwe en diepe liefde, die zich toont in tederheid en respect, betekent zonder twijfel een grote hulp; een liefde die in staat is om te blijven groeien in de tijd en die door haar concrete openheid op het voortbrengen van leven, een mystieke ervaring scheidt die ons overstijgt.*

140. Het leven is een geschenk van God en een mysterie dat ons overstijgt. Daarom mag men op geen enkele wijze dit leven “eliminieren” noch in het begin noch in de terminale fase. Integendeel, het is juist

noodzakelijk bijzondere aandacht te verlenen aan deze levensfasen. Vandaag beschouwt men al te gemakkelijk «het menselijk leven op zich als een gebruiksvoorwerp dat men kan gebruiken en vervolgens weggooien. Wij hebben de “wegwerp” cultuur in het leven geroepen en bevorderen ze zelfs» (EG, 53). Daarom heeft het gezin, gesteund door de hele samenleving, de plicht om het beginnende leven te verwelkomen en er in zijn laatste levensfase zorg voor te dragen.

141. Wat de tragedie van abortus betreft, wijst de Kerk op het heilig en onschendbaar karakter van het menselijk leven en wil ze zich daarvoor concreet inzetten. In haar instellingen geeft ze raad aan zwangere vrouwen, ondersteunt ze ongehuwde moeders, zorgt ze voor verlaten kinderen en blijft ze hen die een abortus ondergaan hebben nabij. Er wordt aan herinnerd dat zij die werken in medische instellingen de morele plicht hebben om een gewetensbezwaar in te roepen.

De Kerk voelt niet alleen de nood aan het recht op een natuurlijke dood te bevestigen door therapeutische hardnekkigheid en euthanasie te vermijden, maar ze zorgt ook voor ouderen, ze beschermt gehandicapte mensen, ze staat zieken bij in hun laatste levensfase en ze troost stervenden.

Uitdaging van de opvoeding en rol van het gezin in de evangelisatie

142. (60) *Een van de fundamentele uitdagingen waarmee gezinnen vandaag worden geconfronteerd, is zonder twijfel die van de opvoeding van de kinderen, die almaar moeilijker en complexer wordt gemaakt door de huidige culturele realiteit en de grote invloed van de media. Er moet veel aandacht geschonken worden aan de noden en verwachtingen van de gezinnen, die in staat zijn om in het dagelijkse leven plaatsen te zijn van groei en van concrete en wezenlijke overdracht van waarden die het leven vormgeven. Dat betekent dat ouders in staat moeten zijn om vrijuit dat type opvoeding voor hun kinderen te kiezen dat overeenstemt met hun overtuiging.*

143. Er is een unanieme consensus die opnieuw bevestigt dat het gezin de eerste ‘school van opvoeding’ is en dat de christelijke gemeenschap deze onvervangbare vormingsrol dient te ondersteunen en te integreren. Sommigen vinden het noodzakelijk om ruimte en tijd te bepalen om de vorming van ouders en het uitwisselen van ervaringen tussen gezinnen te stimuleren. Het is belangrijk dat ouders, als eerste opvoeders en geloofsgetuigen voor hun kinderen, actief betrokken worden bij de voorbereidingstrajecten op de christelijke initiatiesacramenten

144. In vele culturen hebben de volwassenen van het gezin een onvervangbare opvoedingstaak. In vele contexten zien we echter een geleidelijke verzwakking van de opvoedkundige taak van de ouders door de allesoverheersende media in de gezinssfeer en door de tendens om opvoedingstaken te delegeren. Men vraagt dat de Kerk gezinnen bemoedigt en ondersteunt in hun waakzame deelname en verantwoordelijkheid voor school- en educatieve programma’s die hun kinderen betreffen.

145. (61) *De Kerk speelt een waardevolle rol van ondersteuning voor de gezinnen, te beginnen bij de christelijke initiatie via gastvrije gemeenschappen. Vandaag nog meer dan gisteren wordt van haar verwacht dat ze steun biedt aan ouders, in zowel complexe als meer gewone situaties, in hun taak als opvoeders, die hun kinderen, adolescenten en jongeren begeleiden in hun groei doorheen gepersonaliseerde pastorale programma’s, die in staat zijn om hen binnen te leiden in de volle zin van het leven en hen aan te zetten tot het maken van hun keuzes en het opnemen van hun verantwoordelijkheden in het licht van het evangelie. Maria kan, in al haar tederheid, barmhartigheid en moederlijke gevoeligheid, de honger van de mensheid en van het leven zelf voeden waarvoor zij door de gezinnen en door het christenvolk wordt aangeroepen. De pastoraal en de Mariadevotie vormen een geschikt vertrekpunt voor de verkondiging van het evangelie van het gezin.*

146. Het komt het christelijk gezin toe om het geloof door te geven aan hun kinderen. Deze plicht komt voort uit het opgenomen engagement tijdens hun huwelijksviering. Het wordt verder tot uitvoering gebracht tijdens heel het gezinsleven, met steun van de christelijke gemeenschap. In het bijzonder is de voorbereiding van de kinderen op de christelijke initiatiesacramenten een waardevolle gelegenheid voor de ouders om hun geloof te herontdekken, om terug te gaan tot de fundamenten van hun

christelijke roeping door te erkennen dat God de bron is van hun liefde die Hij geheiligd heeft in het huwelijks sacrament.

De rol van de grootouders in het doorgeven van het geloof en van godsdienstige praktijken mag niet vergeten worden. In de gezinnen zijn ze onvervangbare apostels door hun wijze raad, hun gebed en hun goede voorbeeld. Door de deelname aan de zondagsliturgie, door het luisteren naar Gods woord, door de deelname aan de sacramenten en door de liefde te beleven, zullen ouders een duidelijk en geloofwaardig getuigenis van Christus doorgeven aan hun kinderen.

BESLUIT

147. Dit document “*Instrumentum Laboris*” is de vrucht van een intersynodale weg, het resultaat van de pastorale creativiteit van Paus Franciscus die, samenvallend met de vijftigste verjaardag van het afsluiten van het Concilie Vaticanum II en de instelling van de bisschoppensynode door de zalige paus Paulus VI, met een verschil van een jaar, twee verschillende synodale vergaderingen over hetzelfde thema heeft bijeengeroepen. Als de III^{de} Algemene Buitengewone Vergadering van de herfst 2014 geheel de Kerk geholpen heeft te focussen op “De pastorale uitdagingen voor het gezin in de context van de evangelisatie”, is de XIV^{de} Algemene Gewone Vergadering, gepland in oktober 2015, opgeroepen om na te denken over “De roeping en zending van het gezin in de Kerk en de wereld vandaag”. Men mag ook niet vergeten dat de viering van de aanstaande synode plaats heeft in het licht van het Buitengewoon Jubeljaar van de barmhartigheid dat door paus Franciscus aangekondigd werd en dat zal beginnen op 8 december 2015.

Ook nu toont het grote aantal bijdragen die toegekomen zijn in het Algemeen Secretariaat voor de Bisschoppensynode de buitengewone belangstelling en de actieve deelname van alle geledingen van het Volk van God. Ook al kan deze voorgestelde synthese niet ten volle de rijkdom van het binnengekregen materiaal recht doen, toch laat deze tekst toe om een betrouwbare en geloofwaardige weergave te zijn van de verwachtingen van heel de Kerk ten aanzien van dit cruciale thema van het gezin.

Laten we het werk van de komende synodale Vergadering toevertrouwen aan de Heilige Familie van Nazareth die «ons uitnodigt om de roeping en de zending van het gezin opnieuw te ontdekken» (Franciscus, Algemene audiëntie, 17 december 2014).

Gebed tot de Heilige Familie

*Jezus, Maria en Jozef,
in U aanschouwen wij
de pracht van de ware liefde,
tot U richten we ons vol vertrouwen.*

*Heilige Familie van Nazareth
maak onze gezinnen
tot plaatsen van verbondenheid
en cenakels van gebed,
waarachtige scholen van het Evangelie
en kleine huiskerken.*

*Heilige Familie van Nazareth,
zorg dat gezinnen
geen geweld, verwijdering en verdeeldheid meemaken;
dat al wie gekwetst of ontredderd is,*

snel troost en genezing mag ervaren.

*Heilige Familie van Nazareth,
zorg dat de komende bisschoppensynode,
het heilig en onaantastbaar karakter van het gezin
en haar schoonheid binnen Gods plan
onthult aan iedereen.*

*Jezus, Maria en Jozef,
luister naar ons, verhoor ons gebed.
Amen*

© Copyright 2015 – Algemeen Secretariaat van de Bisschoppensynode en *Libreria Editrice Vaticana*

Deze tekst kan gereproduceerd worden door de Bisschoppenconferenties, of onder hun gezag, op voorwaarde dat de inhoud niet veranderd wordt en dat twee exemplaren van de publicatie doorgestuurd worden naar het *Algemeen Secretariaat van de Bisschoppensynode*, 00120 Vaticaanstad.
